Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (šiesta komora)

zo 14. marca 2024*

„Nesplnenie povinnosti členským štátom – Smernica 91/676/EHS – Článok 3 ods. 4 – Článok 5 ods. 4 – Časť A body 2 a 5 prílohy II – Časť B bod 9 prílohy II – Ods. 1 body 2 a 3 a ods. 2 prílohy III – Článok 5 ods. 5 – Ochrana vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov – Preskúmanie zoznamu pásiem ohrozených dusičnanmi – Záväzné opatrenia stanovené v akčných programoch – Doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy“

Vo veci C-576/22,

ktorej predmetom je žaloba o nesplnenie povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ, podaná 30. augusta 2022,

Európska komisia, v zastúpení: C. Hermes a E. Sanfrutos Cano, splnomocnení zástupcovia,

žalobkyňa,

proti

Španielskemu kráľovstvu, v zastúpení: A. Ballesteros Panizo, splnomocnený zástupca,

žalovanému,

SÚDNY DVOR (šiesta komora),

v zložení: predseda šiestej komory T. von Danwitz, sudcovia P. G. Xuereb (spravodajca) a A. Kumin,

generálna advokátka: J. Kokott,

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálnej advokátky, že vec bude prejednaná bez jej návrhov,

vyhlásil tento

* Jazyk konania: španielčina.

Rozsudok

1 Vo svojej žalobe Európska komisia navrhuje, aby Súdny dvor určil, že Španielske kráľovstvo si tým, že:

– neoznačilo ako ohrozené pásma v Comunidad de Castilla y León (autonómne spoločenstvo Kastília-León, Španielsko), Comunidad Autónoma de Extremadura (autonómne spoločenstvo Extremadura, Španielsko), Comunidad Autónoma de Galicia (autonómne spoločenstvo Galícia, Španielsko), Comunidad Autónoma de las Islas Baleares (autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy, Španielsko), Comunidad Autónoma de Canarias (autonómne spoločenstvo Kanárske ostrovy, Španielsko), Comunidad de Madrid (autonómne spoločenstvo Madrid, Španielsko) a Comunidad Valenciana (autonómne spoločenstvo Valencia, Španielsko) pásma odberu vody povrchovým odtokom (povrchová voda) alebo presakovaním (podzemné vody) (ďalej len „pásma odberu“) zodpovedajúce každému z týchto znečistených meracích bodov:

  – autonómne spoločenstvo Kastília-León: CA 0233006, 4300412, 4300169, 4300165, 4300141, 4300026, 4300113, 4300083, 4300178, 4300178, 4300177, TA 55707002, 4300518, 4300164, 4300073, 4300191 a 4300173,

  – autonómne spoločenstvo Extremadura: TA 67714001, TA 62312004, TA 64812005, TA 59810001, TA 67714102, TA 67812004, 400581, TA 65312005, TA 72914003, TA 57510009, TA 57410002, TA 59611005, TA 65212006, TA 67514001, TA 59611006, TA 70413001, TA 70414002, TA 72914001, TA 72914002 a TA 62309002,

  – autonómne spoločenstvo Galícia: 14.RW.05.120, 14.RW.06.110, 14.RW.06.210, 14.RW.07.030, 14.RW.07.070, 14.RW.11.020, 14.RW.14.050, TW-54-10, TW-31-10, TW-31-20, TW-36-10, CW-10-10, CW-12-10, CW-16-10, CW-16-20, TW-36-20, TW-37-10, TW-37-20, TW-39-10, TW-39-20, TW-25-10, CW-49-10 a TW-25-05,

  – autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy: 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123, ES 53M1205, ES 53MA 082, ES 53MA 072, ES 53ME132, ES 53MA 19 a ES 53MA 042,

  – autonómne spoločenstvo Kanárske ostrovy: ES 120ESBT 1210008, ES 120ESBT 1210016, S 120ESBT 1210040, ES 120ESBT 1210048, ES 120ESBT 1211048, S 120ESBT 1211056, ES 120ESBT 1211063, S 120ESBT 1211117 a ES 125ESBT 1250015,

  – autonómne spoločenstvo Madrid: TA 53306002, TA 53306008, 13-05 a 07-09,

  – autonómne spoločenstvo Valencia: JU210, JU209 a JU202,

– nestanovilo všetky záväzné opatrenia v akčných programoch Comunidad Autónoma de Aragón (autonómne spoločenstvo Aragónsko, Španielsko), Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha (autonómne spoločenstvo Kastília-La Mancha, Španielsko), autonómneho spoločenstva Kastília-León, autonómneho spoločenstva Extremadura a autonómneho spoločenstva Madrid, a

– neprijalo doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy v súvislosti so znečisťovaním dusičnanmi vo vzťahu k autonómnym spoločenstvám vykazujúcim tendenciu zvyšovania

znečistenia meracích bodov ohrozených pásiem, najmä v autonómnom spoločenstve Aragónsko, autonómnom spoločenstve Kastília-La Mancha, autonómnom spoločenstve Kastília-León a v Comunidad Autónoma de la Región de Murcia (autonómne spoločenstvo pre región Murcia, Španielsko), a pokiaľ ide o eutrofizáciu, v celej krajine,

nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 3 ods. 4 smernice Rady 91/676/EHS z 12. decembra 1991 o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov (Ú. v. ES L 375, 1991, s. 1; Mim. vyd. 15/002, s. 68), zmenenej nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1137/2008 z 22. októbra 2008 (Ú. v. EÚ L 311, 2008, s. 1) (ďalej len „smernica 91/676“), článku 5 ods. 4 smernice 91/676 v spojení s jej prílohami II a III a článku 5 ods. 5 tejto smernice.

Právny rámec

Právo Únie

2 Piate, šieste, desiate, jedenáste a trináste odôvodnenie smernice 91/676 stanovuje:

„Keďže hlavnou príčinou znečistenia vôd spoločenstva sú v rámci rôznych iných zdrojov dusičnany z poľnohospodárskych zdrojov;

keďže je preto potrebné, aby sa s cieľom ochrany zdravia ľudí, prírodných zdrojov a vodných ekosystémov a s cieľom zabezpečenia iných zákonných spôsobov používania vody znížilo znečistenie vôd zapríčinené alebo vyvolané dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov a zabránilo ďalšiemu znečisťovaniu tohto druhu; keďže je na tento účel dôležité prijať opatrenia týkajúce sa tak skladovania všetkých dusíkatých látok a ich aplikácie na pôdu, ako aj určitých praktík pôdneho hospodárstva;

…

keďže je potrebné, aby členské štáty identifikovali ohrozené pásma a vypracovali a realizovali akčné programy s cieľom znížiť znečistenie vôd zlúčeninami dusíka v týchto pásmach;

keďže súčasťou týchto akčných programov by mali byť opatrenia, ktorými by sa obmedzila aplikácia všetkých hnojív s obsahom dusíka na pôdu a ktoré by predovšetkým stanovili osobitné limity na používanie maštaľných hnojív;

…

keďže je známe, že hydrogeológia je v niektorých členských štátoch na takej úrovni, že to potrvá dlhé roky, než sa ochranné opatrenia prejavia v zlepšení kvality vôd.“

3 Článok 1 tejto smernice stanovuje:

„Cieľom tejto smernice je:

– zníženie znečistenia vôd zapríčinené alebo vyvolané dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov a

– zabránenie ďalšiemu znečisťovaniu tohto druhu.“

4 Článok 2 uvedenej smernice stanovuje:

„Na účely tejto smernice:

a) pod ‚podzemnými vodami‘ sa rozumejú všetky vody, ktoré sa nachádzajú pod povrchom zeme v saturovaných pásmach a sú v priamom kontakte s pôdou alebo s podložím;

b) pod ‚sladkou vodou‘ sa rozumie prirodzene sa vyskytujúca voda s nízkou koncentráciou solí, ktorá sa vo všeobecnosti považuje za vhodnú na to, aby sa z nej odoberala a úpravou získavala pitná voda;

c) pod ‚zlúčeninou dusíka‘ sa rozumie akákoľvek látka obsahujúca dusík s výnimkou plynného molekulárneho dusíka;

…

g) pod ‚maštaľný hnojom‘ sa rozumejú výkaly dobytka alebo zmes steliva a výkalov dobytka vrátane ich spracovanej podoby;

h) pod ‚aplikáciou na pôdu‘ sa rozumie pridávanie látok do zeme či už rozprašovaním po povrchu zeme, vstrekovaním do zeme a umiestňovaním pod povrchom zeme, alebo zmiešaním s pôdou;

i) pod ‚eutrofizáciou‘ sa rozumie obohacovanie vôd o zlúčeniny dusíka, ktoré vyvolávajú zrýchlený rast rias a vyšších foriem rastlinstva, čo má za následok nežiaduce narušenie rovnováhy organizmov žijúcich vo vode, ako aj narušenie kvality príslušných vôd;

j) pod ‚znečistením‘ sa rozumie priame alebo nepriame vypúšťanie zlúčenín dusíka z poľnohospodárskych zdrojov do vodného prostredia, čo má za následok ohrozenie zdravia ľudí, poškodzovanie prírodného prostredia a vodných ekosystémov, znehodnocovanie sociálneho využitia alebo bránenie iným zákonným spôsobom využívania vodných zdrojov;

k) pod ‚ohrozeným pásmom‘ sa rozumejú pásma pôdy označené v súlade s článkom 3 ods. 2“

5 Článok 3 tejto smernice znie takto:

„1. Vody zasiahnuté znečistením a vody, ktoré by mohli byť zasiahnuté znečistením v prípade, že by sa nerealizovali opatrenia podľa článku 5, členské štáty identifikujú v súlade s kritériami stanovenými v prílohe 1.

2. V priebehu dvoch rokov po oznámení tejto smernice označia členské štáty ako ohrozené pásma všetky známe pôdne pásma na svojich územiach, ktorých vody zodpovedajú identifikácii podľa odseku 1 a ktoré sa podieľajú na znečisťovaní. Členské štáty budú o tomto počiatočnom označení informovať Komisiu v priebehu šiestich mesiacov.

…

4. Členské štáty preskúmajú najmenej každé štyri roky zoznam označených ohrozených pásem, a ak je to potrebné, príslušným spôsobom ho zmenia alebo doplnia tak, aby zohľadnili zmeny

a skutočnosti, ktoré nebolo možné v čase jeho zostavovania predvídať. Tieto štáty budú v priebehu šiestich mesiacov informovať Komisiu o akýchkoľvek zmenách alebo doplneniach v zozname ohrozených pásem.

5. Členské štáty sa oslobodzujú od povinnosti identifikovať osobitné ohrozené pásma v prípade, ak vypracujú a realizujú akčné programy uvedené v článku 5 v súlade s touto smernicou, a to na celom území svojich krajín.“

6 Podľa článku 4 ods. 1 smernice 91/676:

„S cieľom poskytnutia všeobecnej úrovne ochrany všetkých vôd pred znečistením uskutočnia členské štáty v priebehu dvoch rokov od oznámenia tejto smernice nasledujúce kroky:

a) vypracujú kódex alebo kódexy vhodných postupov v poľnohospodárstve, ktoré budú poľnohospodári uplatňovať na princípe dobrovoľnosti a v ktorých by mali byť obsiahnuté ustanovenia dotýkajúce sa prinajmenšom položiek uvedených v prílohe II A;

…“

7 Článok 5 tejto smernice stanovuje:

„1. V priebehu dvoch rokov od zostavenia počiatočného zoznamu označených ohrozených pásiem, uvedeného v článku 3 ods. 2, alebo v priebehu jedného roka od každého ďalšieho označovania, uvedeného v článku 3 ods. 4, vypracujú členské štáty s cieľom realizácie cieľov špecifikovaných v článku 1 akčné programy vo vzťahu k označeným ohrozeným pásmam.

2. Akčný program sa môže vzťahovať na všetky ohrozené pásma na území daného členského štátu, ak to však členský štát považuje za vhodné, môžu byť pre rôzne ohrozené pásma alebo časti pásem vypracované osobitné programy.

3. V akčných programoch sa zohľadnia:

a) dostupné vedecké a technické údaje, predovšetkým so zreteľom na príslušné hodnoty dusičnanov pochádzajúcich z poľnohospodárskych a iných zdrojov;

b) podmienky životného prostredia v príslušných oblastiach daných členských štátov.

4. Akčné programy sa realizujú v priebehu štyroch rokov od ich vypracovania a pozostávajú z nasledujúcich záväzných opatrení:

a) opatrenia uvedené v prílohe III;

b) opatrenia, ktoré členské štáty stanovili v kódexoch vhodných poľnohospodárskych postupov vypracovaných v súlade s článkom 4, s výnimkou opatrení, ktoré boli nahradené opatreniami uvedenými v prílohe III.

5. Okrem toho v prípadoch, ak sa na začiatku alebo na základe skúseností z realizácie akčných programov zistí, že opatrenia uvedené v odseku 4 nebudú postačujúce na dosiahnutie cieľov špecifikovaných v článku 1, prijmú členské štáty v rámci akčných programov podľa potreby doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy. Pri výbere týchto opatrení a postupov zohľadnia

členské štáty ich účinnosť a výšku nákladov v porovnaní s inými možnými preventívnymi opatreniami.

6. Členské štáty zostavia a budú realizovať vhodné monitorovacie programy na vyhodnotenie účinnosti akčných programov vypracovaných podľa tohto článku.

Členské štáty, ktoré na svojom území uplatňujú článok 5, budú na vybraných meracích bodoch monitorovať obsah dusičnanov vo vodách (povrchové vody a podzemné vody), čo umožní určiť rozsah znečistenia vôd dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov.

…“

8 Článok 6 ods. 1 uvedenej smernice stanovuje:

„Na účely zostavenia zoznamu označených ohrozených pásem a uskutočňovania zmien v tomto zozname sú členské štáty povinné:

a) do dvoch rokov od oznámenia tejto smernice monitorovať počas jedného roku koncentráciu dusičnanov v sladkých vodách:
   i) v staniciach odberu vzoriek povrchových vôd, ustanovených podľa článku 5 ods. 4 [smernice Rady 75/440/EHS zo 16. júna 1975 týkajúcej sa požadovanej kvality povrchových vôd určených na odber pitnej vody v členských štátoch (Ú. v. ES L 194, 1975, s. 26; Mim. vyd. 15/001, s. 17)] a/alebo v iných staniciach odberu vzoriek, ktoré poskytujú typické vzorky povrchových vôd členských štátov, a to najmenej raz za mesiac, v záplavových obdobiach častejšie;
   ii) v staniciach odberu vzoriek, ktoré poskytujú typické vzorky zásobární podzemných vôd členských štátov, a to v pravidelných intervaloch, pričom sa berú do úvahy ustanovenia [smernice Rady 80/778/EHS z 15. júla 1980 o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu (Ú. v. ES L 229, 1980, s. 11)];

b) opakovať monitorovací program načrtnutý v písm. a) najmenej každé štyri roky, s výnimkou tých staníc odberu vzoriek, v ktorých bola koncentrácia dusičnanov vo všetkých predchádzajúcich vzorkách menšia ako 25 mg/l, pričom sa neobjavili žiadne nové faktory, ktoré by mohli zvýšiť obsah dusičnanov: v takomto prípade sa monitorovací program musí opakovať len každých osem rokov;

c) každé štyri roky preskúmať z hľadiska eutrofie sladké povrchové vody, vody pri ústí tokov a pobrežné vody.

…“

9 Článok 10 tejto smernice znie:

„1. Členské štáty predložia Komisii správu s informáciami uvedenými v prílohe V, týkajúcu sa obdobia štyroch rokov po oznámení tejto smernice a nasledovne za každé štyri roky.

2. Podľa tohto článku sa správa predloží Komisii do šiestich mesiacov od konca obdobia, na ktoré sa vzťahuje.“

10 Podľa článku 11 smernice 91/676:

„Na základe informácií získaných podľa článku 10 uverejní Komisia do šiestich mesiacov po prijatí správ od členských štátov súhrnné správy, ktoré oznámi Európskemu parlamentu a Rade. Na základe výsledkov vykonávania tejto smernice, najmä ustanovení prílohy III, Komisia predloží do 1. januára 1998 Rade správu s prípadnými návrhmi na revíziu tejto smernice.“

11 Príloha I k tejto smernici s názvom „Kritériá identifikovania vôd uvedených v článku 3 ods. 1“ vo svojej časti A stanovuje:

„Vody uvedené v článku 3 ods. 1 sa určujú medziiným za pomoci nasledujúcich kritérií:

1. či povrchové sladké vody, najmä tie, ktoré sa používajú alebo sa majú používať na odber pitnej vody, obsahujú alebo či by mohli obsahovať v prípade, že sa neprijmú opatrenia podľa článku 5, vyššiu koncentráciu dusičnanov, než ustanovuje [smernica 75/440];

2. či je obsah dusičnanov v podzemných vodách vyšší ako 50 mg/l alebo či by mohol byť vyšší ako 50 mg/l, ak by sa neprijali opatrenia podľa článku 5;

3. či sú prírodné sladkovodné jazerá, iné sladkovodné útvary, ústia riek, pobrežné vody a morské vody eutrofné alebo či by v blízkej budúcnosti mohli byť eutrofné, ak by sa neprijali opatrenia podľa článku 5.“

12 Podľa prílohy II k uvedenej smernici s názvom „Kódex (Kódexy) vhodných postupov v poľnohospodárstve“:

„A. Kódex alebo kódexy vhodných postupov v poľnohospodárstve, ktorých cieľom je zníženie znečistenia dusičnanmi a ktoré by mali zohľadňovať podmienky v rôznych regiónoch spoločenstva, by mali podľa potreby obsahovať určité ustanovenia upravujúce:
   1. obdobia, keď nie je vhodná aplikácia hnojív na pôdu;
   2. aplikáciu hnojív na pôdu nachádzajúcu sa na strmých svahoch;

…

   5. kapacitu a konštrukciu zásobníkov na skladovanie maštaľného hnoja vrátane opatrení zabraňujúcich znečisteniu podzemných a povrchových vôd spôsobenému vytekaním a presakovaním tekutej zložky maštaľného hnoja a odpadu zo skladovaného rastlinného materiálu, napríklad siláže;

   …

B. Členské štáty môžu do svojich kódexov vhodných postupov v poľnohospodárstve zahrnúť aj:

   …
   9. vypracovanie plánov na používanie hnojív jednotlivými poľnohospodárskymi podnikmi a vedenie záznamov o používaní hnojív;

…“

13 Príloha III k smernici s názvom „Opatrenia, ktoré majú byť súčasťou akčných programov uvedených v článku 5 ods. 4 písm. a)“ znie:

„1. Súčasťou týchto opatrení sú pravidlá týkajúce sa:

…

(2) kapacity zásobníkov na skladovanie maštaľného hnoja; táto kapacita musí byť väčšia ako kapacita požadovaná na skladovanie počas najdlhšieho obdobia, v ktorom je aplikácia na pôdu v ochranných pásmach zakázaná, s výnimkou prípadov, keď sa dá príslušnému orgánu preukázať, že akékoľvek množstvo hnoja prevyšujúce skutočnú skladovaciu kapacitu sa bude likvidovať spôsobom, ktorý nepoškodí životné prostredie;

(3) obmedzenia aplikácie hnojív na pôdu, ktoré zodpovedá vhodným postupom v poľnohospodárstve a berie do úvahy charakteristiky daného ochranného pásma, a to najmä:
a) pôdne podmienky, typ pôdy a sklon;
b) klimatické podmienky, dažde a zavlažovanie;
c) využívanie pôdy a poľnohospodárske postupy vrátane systémov striedania plodín;

pritom je potrebné zachovať rovnováhu medzi:
i) predpokladaným množstvom dusíka potrebným pre plodiny

a
ii) zásobovaním plodín dusíkom získaným z pôdy a hnojenia, pričom úroveň tohto prísunu dusíka sa rovná:

– množstvu dusíka prítomnému v pôde v okamihu, keď ho plodina začína využívať v značnej miere (prebytočné množstvá na konci zimy),

– prísunu dusíka prostredníctvom čistej mineralizácie zásob organického dusíka v pôde,

– prísunu dusíkatých zlúčenín z maštaľného hnoja,

– prísunu dusíkatých zlúčenín z chemických a iných hnojív.

2. Cieľom týchto opatrení je zabezpečiť vo vzťahu ku každému poľnohospodárskemu podniku alebo k určitému množstvu dobytka, aby množstvo maštaľného hnojiva aplikovaného každoročne na pôdu, vrátane toho, ktoré sa na ňu dostane priamo od zvierat, neprekročilo množstvo stanovené na hektár.

Množstvom stanoveným na hektár je množstvo hnoja obsahujúce 170 kg dusíka. …

…“

14 Príloha V k smernici 91/676 s názvom „Informácie, ktoré majú obsahovať správy uvedené v článku 10“ stanovuje:

„…

3. Súhrn výsledkov monitorovania získaných podľa článku 6 vrátane vyhlásenia dôvodov, ktoré viedli k určeniu každého ohrozeného pásma a k zmene v zozname určených ohrozených pásem alebo k doplneniu tohto zoznamu.

4. Súhrn akčných programov vypracovaných podľa článku 5, a to najmä:

…
c) akékoľvek ďalšie opatrenia alebo účinnejšie postupy prijaté podľa článku 5 ods. 5;

…
e) pravdepodobný časový horizont, v rámci ktorého by sa podľa predpokladu členských štátov mali na vodách identifikovaných v súlade s článkom 3 ods. 1 prejaviť výsledky opatrení akčného programu, ako aj naznačenie toho, do akej miery sú tieto predpoklady neisté.“

Španielske právo

15 Smernica 91/676 bola do španielskeho právneho poriadku prebratá prostredníctvom Real Decreto 261/1996, sobre protección de las aguas contra la contaminación producida por los nitratos procedentes de fuentes agrarias (kráľovský dekrét č. 261/1996 o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov) zo 16. februára 1996 (BOE č. 61 z 11. marca 1996, s. 9734). Tento dekrét bol medzičasom zrušený a nahradený Real Decreto 47/2022, sobre protección de las aguas contra la contaminación difusa producida por los nitratos procedentes de fuentes agrarias (kráľovský dekrét č. 47/2022 o ochrane vôd pred difúznym znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov) z 18. januára 2022 (BOE č. 17 z 20. januára 2022, s. 5664).

16 Okrem toho všetky autonómne spoločenstvá, ktoré Komisia uvádza vo svojej žalobe, prijali v rámci svojich právomocí právnu úpravu o dosiahnutí súladu s povinnosťami vyplývajúcimi zo smernice 91/676.

Konanie pred podaním žaloby

17 Dňa 3. júla 2015 Komisia začala vyšetrovanie pod spisovou značkou EU Pilot 7849/15/ENVI s cieľom skontrolovať určenie pásiem ohrozených dusičnanmi a opatrenia stanovené v príslušných akčných programoch v Španielsku. Toto predbežné vyšetrovanie sa začalo po posúdení informácií poskytnutých španielskymi orgánmi v ich správe oznámenej Komisii v súlade s článkom 10 smernice 91/676, ktorá obsahuje informácie uvedené v prílohe V k tejto smernici za obdobie rokov 2008 – 2011.

18 Po posúdení odpovedí poskytnutých Španielskym kráľovstvom v uvedenom predbežnom vyšetrovaní, ktoré zohľadnilo aj informácie obsiahnuté v následnej správe za obdobie rokov 2012 – 2015 (ďalej len „správa 2012 – 2015“), sa Komisia rozhodla začať konanie o nesplnení povinnosti voči uvedenému členskému štátu, keďže sa domnievala, že zo zistení vyplýva, že situácia tohto členského štátu nie je v súlade s povinnosťami, ktoré mu vyplývajú zo smernice 91/676.

19 Dňa 9. novembra 2018 Komisia zaslala Španielskemu kráľovstvu výzvu, v ktorej mu vytkla, že porušilo článok 3 ods. 4 a článok 5 ods. 4 až 6 smernice 91/676.

20 Španielske kráľovstvo odpovedalo na túto výzvu listami z 21. februára, 13. júna, 31. júla, 2. septembra a 17. októbra 2019, ako aj z 13. februára 2020.

21 Keďže Komisiu tieto odpovede nepresvedčili, vydala 2. júla 2020 odôvodnené stanovisko, v ktorom uviedla, že Španielske kráľovstvo si nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z ustanovení citovaných vo výzve.

22 V tomto odôvodnenom stanovisku Komisia vyzvala Španielske kráľovstvo, aby prijalo opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s jeho povinnosťami v lehote troch mesiacov odo dňa doručenia tohto odôvodneného stanoviska.

23 Španielske kráľovstvo predložilo svoje pripomienky k uvedenému odôvodnenému stanovisku listami z 27. októbra 2020, ako aj z 29. apríla, 26. mája, 25. júna a 5. júla 2021.

24 Vzhľadom na tieto odpovede sa Komisia domnievala, že Španielske kráľovstvo ukončilo nesplnenie povinností, ktoré mu bolo vytýkané, pokiaľ ide o článok 5 ods. 6 smernice 91/676. Keďže sa Komisia naopak domnievala, že nesplnenie povinností pretrváva, pokiaľ ide o povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 3 ods. 4, ako aj článku 5 ods. 4 a 5 tejto smernice, podala 30. augusta 2022 túto žalobu.

O žalobe

25 Na podporu svojej žaloby Komisia uvádza tri žalobné dôvody, z ktorých prvý je založený na porušení článku 3 ods. 4 smernice 91/676, druhý na porušení článku 5 ods. 4 tejto smernice v spojení s jej prílohami II a III a tretí na porušení článku 5 ods. 5 uvedenej smernice.

26 Španielske kráľovstvo navrhuje túto žalobu zamietnuť.

O prvom žalobnom dôvode založenom na porušení článku 3 ods. 4 smernice 91/676

27 Vo svojom prvom žalobnom dôvode Komisia navrhuje, aby Súdny dvor určil, že Španielske kráľovstvo si tým, že neoznačilo ako ohrozené pásma v autonómnych spoločenstvách Kastília-León, Extremadura, Galícia, Baleárske ostrovy, Kanárske ostrovy, v autonómnom spoločenstve Madrid a autonómnom spoločenstve Valencia pásma odberu vody povrchovým odtokom (povrchová voda) alebo presakovaním (podzemné vody) zodpovedajúce každému z meracích bodov uvedených v bode 1 tohto rozsudku, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 3 ods. 4 smernice 91/676.

O prípustnosti

28 Španielske kráľovstvo namieta neprípustnosť tohto prvého žalobného dôvodu vzhľadom na to, že podľa článku 21 Štatútu Súdneho dvora Európskej únie, článku 120 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora a judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa týchto ustanovení sa Súdny dvor môže v rozsudku, ktorý sa má vyhlásiť, vyjadriť len k žalobným návrhom predloženým Komisiou. Žalobný dôvod týkajúci sa nesplnenia povinnosti vyplývajúcej z článku 3 ods. 4 smernice 91/676 nie je súčasťou týchto žalobných návrhov, pretože, hoci sa uvádza v odôvodnení žaloby, Komisia ho neuvádza v *petite* žaloby obsiahnutom v bode 145 žaloby. V tomto bode bol totiž Súdny dvor

vyzvaný k tomu, aby určil nesplnenie povinnosti vyplývajúcej z článku 4 ods. 4 smernice 91/676, a nie povinnosti vyplývajúcej z článku 3 ods. 4 tejto smernice. Prvý žalobný dôvod treba preto vyhlásiť za neprípustný.

29 Túto argumentáciu nemožno uznať.

30 Na jednej strane z odôvodnenia žaloby jasne vyplýva, že prvý žalobný dôvod smeruje k určeniu nesplnenia povinnosti vyplývajúcej z článku 3 ods. 4 smernice 91/676 a že odkaz v bode 145 žaloby na článok 4 ods. 4 tejto smernice je zapríčinený typografickou chybou, ako to Komisia vysvetlila vo svojej replike. Okrem toho článok 4 uvedenej smernice obsahuje len dva odseky. Na druhej strane, hoci je pravda, že Súdny dvor vo svojom rozsudku z 15. júna 2006, Komisia/Francúzsko (C-255/04, EU:C:2006:401, bod 25), na ktorý sa odvoláva Španielske kráľovstvo na podporu svojej námietky neprípustnosti, rozhodol, že žalobný dôvod, ktorý je uvedený v odôvodnení žaloby, ale nie je zahrnutý do žalobných návrhov Komisie, je neprípustný, treba konštatovať, že v prejednávanej veci bol žalobný dôvod domáhajúci sa určenia nesplnenia povinnosti vyplývajúcej z článku 3 ods. 4 smernice 91/676 napriek tejto typografickej chybe zahrnutý do žalobných návrhov Komisie.

31 Námietku neprípustnosti vznesenú Španielskym kráľovstvom treba preto zamietnuť.

O veci samej

– *Argumentácia účastníkov konania*

32 Komisia tvrdí, že vody odobraté v meracích bodoch, ktorých sa týka prvý žalobný dôvod, boli v správach predložených Španielskym kráľovstvom na základe článku 10 smernice 91/676 vyhlásené za znečistené alebo eutrofizované dusičnanmi. Podľa Komisie teda existujú dostatočné indície na konštatovanie porušenia článku 3 ods. 4 smernice 91/676, iba ak by Španielske kráľovstvo predložilo pre každé pásmo odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom údaje preukazujúce, že dusičnany poľnohospodárskeho pôvodu neprispievajú významným spôsobom k tomuto znečisteniu.

33 Španielske kráľovstvo vo svojom vyjadrení k žalobe spochybňuje túto argumentáciu, pričom zdôrazňuje, že je povinnosťou Komisie preukázať existenciu údajného nesplnenia povinnosti. Tvrdí, že autonómne spoločenstvá uvedené v tomto žalobnom dôvode si splnili svoje povinnosti týkajúce sa označenia ohrozených pásiem, ktoré vyplývajú z článku 3 ods. 4 smernice 91/676, alebo že uvedený žalobný dôvod sa týka tých pásiem, v ktorých dusičnany poľnohospodárskeho pôvodu neprispievajú významným spôsobom k znečisteniu, a teda nemožno konštatovať žiadne porušenie tohto ustanovenia.

34 Okrem toho Španielske kráľovstvo predložilo podrobné pripomienky týkajúce sa meracích bodov, ktorých sa týka prvý žalobný dôvod, vrátane najmä nasledujúcich spresnení.

35 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Extremadura, vláda tohto spoločenstva začala v roku 2022 s revíziou alebo prípadne s rozšírením označení ohrozených pásiem. V každom prípade prípustné prahové hodnoty koncentrácií dusičnanov z poľnohospodárskych zdrojov neboli prekročené v ôsmich meracích bodoch ležiacich v tomto autonómnom spoločenstve, ktorých sa týka prvý žalobný dôvod. Nie je teda potrebné označiť pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom ako ohrozené pásma.

36 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Galícia, Španielske kráľovstvo najmä tvrdí, že pokiaľ ide o určité meracie body, vrátane meracích bodov 14.RW.11.020 a 14.RW.14.050, prebiehajú šetrenia na určenie pôvodu znečistenia dusičnanmi.

37 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy, Španielske kráľovstvo zdôrazňuje, že v súčasnosti prebieha revízia označenia ohrozených pásiem a že návrh dekrétu, ktorým sa označujú ohrozené pásma, sa nachádza v pokročilom štádiu prípravy. V každom prípade nie je potrebné označiť za „ohrozené pásma“ pásma odberu vody v piatich meracích bodoch ležiacich v tomto autonómnom spoločenstve, keďže dotknuté vody už nemožno považovať za znečistené, ako to vyplýva zo správy oznámenej Komisii podľa článku 10 smernice 91/676 za obdobie 2016 – 2019 (ďalej len „správa 2016 – 2019“).

38 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Madrid, takisto nemožno konštatovať žiadne nesplnenie povinnosti vyplývajúcej z článku 3 ods. 4 smernice 91/676. Pokiaľ ide najmä o merací bod TA 53306008, bolo oznámené, že znečistenie spôsobené dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov bolo znížené, pričom v roku 2021 dosiahlo maximálne 17 %.

39 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Valencia, Španielske kráľovstvo tvrdí, že pásma odberu vody zodpovedajúce meracím bodom, ktorých sa týka predmetná žaloba, boli označené ako ohrozené pásma dekrétom prijatým vládou tohto autonómneho spoločenstva 10. júna 2022.

40 Komisia vo svojej replike uvádza nasledujúce spresnenia.

41 Po prvé, pokiaľ ide o šestnásť meracích bodov ležiacich v autonómnom spoločenstve Kastília-León, z vyjadrenia Španielskeho kráľovstva k žalobe vyplýva, že skutočne nie je potrebné označiť pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom ako ohrozené pásma.

42 Po druhé, pokiaľ ide o tri z deviatich meracích bodov ležiacich v autonómnom spoločenstve Kanárske ostrovy, Komisia uvádza, že z vysvetlení poskytnutých Španielskym kráľovstvom v jeho vyjadrení k žalobe vyplýva, že nesplnenie povinnosti bolo napravené. Pokiaľ ide o ďalšie dva meracie body, Komisia sa vzhľadom na tieto vysvetlenia domnieva, že nie je potrebné označiť ani pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom ako ohrozené pásma.

43 Pokiaľ ide o zostávajúce štyri meracie body, Komisia uvádza, že Španielske kráľovstvo vo svojom vyjadrení k žalobe v podstate vysvetlilo, že koncentrácia dusičnanov zistená v týchto meracích bodoch nepochádzala z poľnohospodárskych zdrojov, ale pochádzala z kanalizácií a septikov. Aj keď toto vysvetlenie nevyhnutne nevylučuje možnosť, že dusičnany poľnohospodárskeho pôvodu významne prispievajú k znečisteniu, pri neexistencii iných dôkazov preukazujúcich takéto významné prispenie k znečisteniu treba pripustiť, že pásma odberu vody zodpovedajúce týmto miestam odberu vzoriek sa neoznačia ako ohrozené pásma.

44 Po tretie, pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Extremadura, Komisia uznáva, že vzhľadom na informácie poskytnuté Španielskym kráľovstvom v jeho vyjadrení k žalobe nie je v skutočnosti potrebné označiť pásma odberu vody zodpovedajúce 8 meracím bodom z 20, ktorých sa týka prvý žalobný dôvod, ako ohrozené pásma. Pokiaľ ide o zostávajúcich 12 meracích bodov, t. j. meracie body TA 67714001, TA 62312004, TA 67714102, TA 67812004, TA 65312005, TA 72914003, TA 65212006, TA 67514001, TA 70414002, TA 72914001, TA 72914002 a TA 62309002, Komisia opakuje svoju výhradu, podľa ktorej španielske orgány nevysvetlili, prečo pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meraným bodom neboli označené ako ohrozené pásma.

45 Po štvrté, pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Galícia, Komisia pri 21 meracích bodoch z 23 uvedených v žalobe v prvom žalobnom dôvode uznáva, že z vysvetlení poskytnutých Španielskym kráľovstvom vyplýva, že nie je potrebné označiť pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom ako ohrozené pásma.

46 V súvislosti so zvyšnými dvomi meracími bodmi, t. j. meracími bodmi 14.RW.11.020 a 14.RW.14.050, sa Komisia domnieva, že pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom treba označiť ako ohrozené pásma, keďže nemožno vylúčiť, že znečistenie merané na týchto miestach bolo spôsobené dusičnanmi pochádzajúcimi z poľnohospodárskych zdrojov.

47 Okrem toho Komisia odkazuje na ďalších pätnásť meracích bodov ležiacich v autonómnom spoločenstve Galícia, a to NO01880006, NO03010003, 14.RW.12.020, 14.RW.05.060, 14.RW.10.020, 14.RW.11.060, 14.RW.11.070, 14.RW.11.040, 14.RW.10.030, 14.RW.11.080, 14.RW.12.030, 14.RW.12.110, 14.RW.14.040, 14.RW.14.060 a 14.RW.05.090, na ktorých bola zistená eutrofizácia. Pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom podľa tejto inštitúcie teda musia byť tiež označené ako ohrozené pásma.

48 Po piate, pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy, Komisia vysvetľuje, že z informácií obsiahnutých vo vyjadrení Španielskeho kráľovstva k žalobe vyplýva, že nie je potrebné označiť pásma odberu vody zodpovedajúce piatim z deviatich meracích bodov, ktorých sa týka prvý žalobný dôvod, ako ohrozené pásma.

49 Pokiaľ ide o štyri zostávajúce meracie body, a to meracie body 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 a ES 53M1205, Komisia sa domnieva, že Španielske kráľovstvo uznalo, že prvý žalobný dôvod je vo vzťahu k nim dôvodný.

50 Po šieste Komisia uvádza, že pokiaľ ide o tri zo štyroch meracích bodov uvedených v prvom žalobnom dôvode, ktoré sa týkajú autonómneho spoločenstva Madrid, Španielske kráľovstvo predložilo dostatočné dôkazy na preukázanie toho, že buď zistené znečistenie nie je spôsobené dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov, alebo že súčasné ohrozené pásma pokrývajú všetky relevantné pásma odberu vody.

51 Pokiaľ ide o zostávajúci merací bod v tomto spoločenstve, t. j. o merací bod TA 53306008, Komisia sa domnieva, že argumentáciu Španielskeho kráľovstva, podľa ktorej sa zaťaženie z poľnohospodárstva na vody dotknuté týmto meracím bodom výrazne znížilo tým, že v roku 2021 dosiahlo maximálne 17 %, nemožno prijať. Uvedený merací bod zaznamenal eutrofizáciu tak v období rokov 2012 – 2015, ako aj v období rokov 2016 – 2019, a podiel na znečistení vo výške 17 %, hoci znížený, nemožno v žiadnom prípade považovať za minoritný.

52 Po siedme, pokiaľ ide o meracie body JU210, JU209 a JU202 ležiace v autonómnom spoločenstve Valencia, Komisia síce uznáva, že nesplnenie povinnosti bolo napravené dekrétom prijatým vládou tohto spoločenstva 10. júna 2022, ale zdôrazňuje, že k označeniu dotknutých ohrozených pásiem došlo po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku.

53 Španielske kráľovstvo vo svojej duplike s ohľadom na dvanásť meracích bodov uvedených v replike a ležiacich v autonómnom spoločenstve Extremadura tvrdí, že v prípade neexistencie údajov v tomto štádiu, ktoré by preukazovali významný podiel dusičnanov z poľnohospodárskych zdrojov na znečistení, by Komisia mala akceptovať, že pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom sa neoznačia ako ohrozené pásma, podobne ako to urobila v súvislosti s autonómnym spoločenstvom Kanárske ostrovy.

54 Podľa Španielskeho kráľovstva to isté platí, pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Galícia v súvislosti s dvomi meracími bodmi uvedenými v žalobe, pri ktorých Komisia vo svojej replike zotrvala na svojom prvom žalobnom dôvode.

55 Čo sa týka ďalších meracích bodov uvádzaných touto inštitúciou v jej replike vo vzťahu k tomuto autonómnemu spoločenstvu, stanovisko Komisie nie je jasné a hodnoty dusičnanov nikdy nepresiahli 25 mg/l. V každom prípade tieto meracie body sa neuvádzajú v žalobných návrhoch v žalobe. V dôsledku toho nie je potrebné vo vzťahu k nim konštatovať nesplnenie povinnosti.

56 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy, Španielske kráľovstvo tvrdí, že dekrét týkajúci sa označenia ohrozených pásiem, vrátane pásiem odberu vody zodpovedajúcich štyrom meracím bodom uvedeným v replike Komisie, bol prijatý a uverejnený týmto autonómnym spoločenstvom 27. marca 2023.

57 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Madrid, Španielske kráľovstvo pripomína, že v nedávnom rozhodnutí týkajúcom sa výnimky požadovanej na základe smernice 91/676, a to vo vykonávacom rozhodnutí Komisie (EÚ) 2022/2069 z 30. septembra 2022, ktorým sa udeľuje výnimka, o ktorú požiadalo Holandsko na základe smernice 91/676 (Ú. v. EÚ L 277, 2022, s. 195), sa táto inštitúcia domnievala, že „[na to, aby] poľnohospodárstvo významne prispieva[lo] k znečisteniu živinami… [musí byť] podiel vyšší ako 19 % celkového zaťaženia živinami“. Podiel na znečisťovaní vo výške 17 % uvedený v bode 51 tohto rozsudku teda nemožno kvalifikovať ako „významný“.

– *Posúdenie Súdnym dvorom*

– O meracích bodoch, ktoré Komisia vo svojej replike už nezohľadnila

58 Z repliky Komisie vyplýva, že vzhľadom na skutočnosti uvedené Španielskym kráľovstvom v jeho vyjadrení k žalobe pripúšťa, že nie je potrebné označiť pásma odberu vody zodpovedajúce 62 z 84 meracích bodov uvedených v žalobe ako ohrozené pásma, vrátane všetkých meracích bodov ležiacich v autonómnom spoločenstve Kastília-León a autonómnom spoločenstve Kanárske ostrovy, a že už nenavrhuje určenie nesplnenia povinnosti z tohto dôvodu.

59 Za týchto okolností je potrebné zamietnuť prvý žalobný dôvod v rozsahu, v akom ním Komisia vytýka Španielskemu kráľovstvu, že ako ohrozené pásma neoznačilo pásma odberu vody zodpovedajúce týmto 62 meracím bodom.

– O dodatočných meracích bodoch neuvedených v návrhu na začatie konania

60 V odôvodnení svojej repliky Komisia tvrdila, že pásma odberu vody zodpovedajúce pätnástim meracím bodom ležiacich v autonómnom spoločenstve Galícia, ktoré neboli uvedené v jej návrhu na začatie konania, mali byť označené ako ohrozené pásma.

61 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že z článku 127 ods. 1 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora vyplýva, že uvedenie nových dôvodov je prípustné počas konania len vtedy, ak sú tieto dôvody založené na právnych a skutkových okolnostiach, ktoré vyšli najavo v priebehu konania. Komisia však netvrdila ani nepreukázala, že by táto výnimka mohla odôvodniť rozšírenie predmetu sporu.

62 Prvý žalobný dôvod treba preto zamietnuť ako neprípustný v rozsahu, v akom sa týka týchto pätnástich dodatočných meracích bodov.

– O ostatných meracích bodoch

63 Pokiaľ ide o zostávajúcich 22 meracích bodov uvedených v návrhu na začatie konania, treba pripomenúť, že v súlade s ustálenou judikatúrou v rámci konania o nesplnení povinnosti prináleží Komisii preukázať existenciu údajného nesplnenia povinnosti a predložiť Súdnemu dvoru dôkazy nevyhnutné na preverenie existencie tohto nesplnenia si povinnosti Súdnym dvorom bez toho, aby sa táto inštitúcia mohla odvolať na akúkoľvek domnienku. Ďalej len v prípade, ak Komisia poskytla dostatok dôkazov na preukázanie existencie údajného nesplnenia povinnosti, prináleží členskému štátu, aby vecne a podrobne spochybnil takto predložené informácie a z nich vyplývajúce dôsledky [pozri v tomto zmysle rozsudok z 24. júna 2021, Komisia/Španielsko (Zhoršenie prírodnej zóny Doñana), C-559/19, EU:C:2021:512, body 46 a 47, ako aj citovanú judikatúru].

64 Podľa článku 3 ods. 2 smernice 91/676 členské štáty v priebehu dvoch rokov po oznámení tejto smernice označia ako ohrozené pásma všetky známe pôdne pásma na svojich územiach, z ktorých voda odteká „do vôd zasiahnutých znečistením“ alebo „vôd, ktoré by mohli byť zasiahnuté znečistením“ v zmysle odseku 1 tohto článku 3 a ktoré sa podieľajú na znečisťovaní.

65 Podľa článku 3 ods. 1 smernice 91/676 „vody zasiahnuté znečistením“ alebo „vody, ktoré by mohli byť zasiahnuté znečistením“ v zmysle tohto ustanovenia, sú identifikované v súlade s kritériami uvedenými v prílohe I k tejto smernici. Zo znenia článku 3 ods. 1 v spojení s prílohou I k uvedenej smernici vyplýva, že členské štáty sú povinné identifikovať ako „vody zasiahnuté znečistením“ alebo „vody, ktoré by mohli byť zasiahnuté znečistením“ všetky povrchové sladké vody a podzemné vody, ktoré obsahujú alebo by mohli obsahovať koncentráciu dusičnanov vyššiu, ako je stanovené v tejto prílohe, ako aj vody, ktoré sú eutrofné alebo ktoré by mohli byť eutrofné.

66 V tejto súvislosti, ako už Súdny dvor rozhodol, na to, aby sa vody považovali za „zasiahnuté znečistením“ najmä v zmysle článku 3 ods. 1 smernice 91/676 a boli označené za ohrozené pásmo podľa článku 3 ods. 2 tejto smernice, nie je potrebné, aby znečistenie spôsobovali výlučne zlúčeniny dusíka z poľnohospodárskych zdrojov. Postačuje, aby sa na ňom podieľali podstatným spôsobom (rozsudok z 23. apríla 2015, Komisia/Grécko, C-149/14, EU:C:2015:264, bod 36 a citovaná judikatúra).

67 Článok 3 ods. 4 smernice 91/676 ukladá členským štátom jednak povinnosť, aby najmenej každé štyri roky preskúmali, a ak je to potrebné, zmenili alebo doplnili zoznam ohrozených pásiem identifikovaných podľa článku 3 ods. 2 tejto smernice, z ktorých voda odteká do vôd identifikovaných podľa článku 3 ods. 1 uvedenej smernice a ktoré prispievajú k znečisteniu dusičnanmi, pričom musia zohľadniť zmeny a skutočnosti, ktoré nebolo možné v čase zostavovania pôvodného zoznamu predvídať, a jednak informovať Komisiu v priebehu šiestich mesiacov o akýchkoľvek zmenách alebo doplneniach v tomto zozname.

68 Hoci v prejednávanej veci článok 3 ods. 4 smernice 91/676, ktorý sa obmedzuje len na to, že členským štátom ukladá, aby si splnili stanovené povinnosti [„v primeranom čase“] a najmenej každé štyri roky, nespresňuje, v akom okamihu a za akých okolností sa má takéto preskúmanie vykonať, treba konštatovať, že Španielske kráľovstvo nespochybňuje argumentáciu Komisie, podľa ktorej v podstate tento členský štát bol povinný splniť si povinnosti stanovené v tomto ustanovení, pokiaľ ide o pásma odberu vody zodpovedajúce meracím bodom, ktoré sú predmetom žaloby, keďže vody odobraté v týchto meracích bodoch boli v správach poskytnutých španielskymi orgánmi na základe smernice 91/676 vyhlásené za znečistené alebo eutrofizované, keďže odbery

v uvedených meracích bodoch preukázali buď to, že povrchové sladké vody a podzemné vody dotknuté týmito pásmami odberu vody obsahujú alebo by mohli obsahovať koncentráciu dusičnanov, ktorá je vyššia než koncentrácia stanovená v prílohe I k tejto smernici, alebo že v týchto vodách bola zistená eutrofizácia alebo by im v blízkej budúcnosti hrozila eutrofizácia.

69 Španielske kráľovstvo nespochybňuje ani to, že vody, z ktorých boli odobraté vzorky v zostávajúcich 22 meracích bodoch, boli takto znečistené alebo eutrofizované dusičnanmi.

70 Ako však už bolo pripomenuté v bode 66 tohto rozsudku, označenie pásma odberu vody zodpovedajúceho určitému meraciemu bodu ako ohrozené pásmo je potrebné len vtedy, ak zlúčeniny dusíka z poľnohospodárskych zdrojov zistené v tomto meracom bode významne prispievajú k znečisteniu dusičnanmi. Keďže Španielske kráľovstvo spochybňuje, že ide o takýto prípad, prináleží v súlade s judikatúrou citovanou v bode 63 tohto rozsudku Komisii, aby v súvislosti s týmito meracími bodmi preukázala existenciu takéhoto významného podielu na takomto znečistení, alebo aspoň predložila dodatočné dôkazy, ktoré by umožnili takéto konštatovanie.

71 Pokiaľ však ide o 14 zo zvyšných 22 meracích bodov, ktoré sa nachádzajú v autonómnom spoločenstve Extremadura a autonómnom spoločenstve Galícia, Komisia nepreukázala, že zlúčeniny dusíka z poľnohospodárskych zdrojov významným spôsobom prispievajú k znečisteniu dusičnanmi, ktorých prítomnosť bola konštatovaná v týchto meracích bodoch, ani nepredložila dôkazy, ktoré by umožnili preukázať takýto dôsledok, ktorý Španielske kráľovstvo spochybňuje. Komisia sa totiž v podstate uspokojila s tvrdením, že Španielske kráľovstvo nepredložilo dostatočné vysvetlenia, pokiaľ ide o tieto meracie body.

72 Za týchto okolností treba prvý žalobný dôvod zamietnuť v rozsahu, v akom sa Španielskemu kráľovstvu vytýka, že si tým, že ako ohrozené pásma neoznačilo pásma odberu vody zodpovedajúce týmto štrnástim meracím bodom, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 3 ods. 4 smernice 91/676.

73 Pokiaľ ide o meracie body 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 a ES 53M1205, ktoré ležia v autonómnom spoločenstve Baleárske ostrovy, treba uviesť, že Španielske kráľovstvo sa vo svojom vyjadrení k žalobe obmedzuje na konštatovanie, že v súčasnosti prebieha zmena označenia ohrozených pásiem a že návrh dekrétu o označení ohrozených pásiem sa nachádza v pokročilom štádiu spracovania.

74 Španielske kráľovstvo vo svojej duplike síce uvádza, že autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy prijalo a uverejnilo dekrét týkajúci sa označenia ohrozených pásiem, vrátane pásiem na odber vody zodpovedajúcich týmto štyrom meracím bodom, 27. marca 2023, treba však konštatovať, že hoci táto skutočnosť potvrdzuje, že predmetné pásma boli skutočne označené ako ohrozené pásma, došlo k tomu až po dátume uplynutia lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku.

75 Z judikatúry Súdneho dvora tiež vyplýva, že nesplnenie povinnosti sa musí posudzovať vo vzťahu k situácii v členskom štáte ku dňu uplynutia lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, pričom Súdny dvor nemôže brať do úvahy zmeny, ktoré nastali neskôr [rozsudok z 28. apríla 2022, Komisia/Bulharsko (Aktualizácia morských stratégií), C-510/20, EU:C:2022:324, bod 39 a citovaná judikatúra].

76 Z toho vyplýva, že prvému žalobnému dôvodu treba vyhovieť v rozsahu, v akom Komisia týmto žalobným dôvodom vytýka Španielskemu kráľovstvu, že si tým, že ako ohrozené pásma neoznačilo pásma odberu vody zodpovedajúce štyrom meracím bodom uvedeným v bode 73 tohto rozsudku, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 3 ods. 4 smernice 91/676.

77 Rovnaké úvahy platia aj pre meracie body JU210, JU209 a JU202 ležiace v autonómnom spoločenstve Valencia. Španielske kráľovstvo totiž v tejto súvislosti len uvádza, že pásma odberu vody zodpovedajúce týmto meracím bodom boli označené ako ohrozené pásma dekrétom prijatým vládou tohto autonómneho spoločenstva 10. júna 2022, teda po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku.

78 Pokiaľ ide napokon o merací bod TA 53306008 ležiaci v autonómnom spoločenstve Madrid, Španielske kráľovstvo v podstate tvrdí, že podiel zlúčenín dusíka pochádzajúcich z poľnohospodárskych zdrojov na znečistení sa výrazne znížil, pričom v roku 2021 dosiahol maximálnu mieru 17 %. Ako však Komisia uviedla vo svojej replike, Súdny dvor už v rozsudku z 22. septembra 2005, Komisia/Belgicko (C-221/03, EU:C:2005:573, body 86 a 87), rozhodol, že takýto podiel na znečistení vo výške 17 % je významný v zmysle judikatúry citovanej v bode 66 tohto rozsudku.

79 V súvislosti s tvrdením Španielskeho kráľovstva uvedeným v jeho duplike, ktoré je založené na skutočnosti, že v nedávnom rozhodnutí týkajúcom sa výnimky požadovanej na základe smernice 91/676 sa Komisia domnievala, že na to, aby bol podiel zlúčenín dusíka z poľnohospodárskych zdrojov na znečistení významný, musí presiahnuť 19 % znečistenia, stačí konštatovať, že takéto posúdenie zo strany Komisie v žiadnom prípade nemôže zaväzovať Súdny dvor, ak má sám posúdiť významnosť takéhoto podielu na znečistení.

80 Vzhľadom na vyššie uvedené treba konštatovať, že prvý žalobný dôvod je dôvodný v rozsahu, v akom Komisia vytýka Španielskemu kráľovstvu, že si tým, že neoznačilo ako ohrozené pásma pásma odberu vody zodpovedajúce meracím bodom 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 a ES 53M1205 ležiacim v autonómnom spoločenstve Baleárske ostrovy, meracím bodom JU210, JU209 a JU202 ležiacim v autonómnom spoločenstve Valencia a meraciemu bodu TA 53306008 ležiacemu v autonómnom spoločenstve Madrid, nesplnilo povinnosti, ktoré tomuto členskému štátu vyplývajú z článku 3 ods. 4 smernice 91/676.

O druhom žalobnom dôvode založenom na porušení článku 5 ods. 4 smernice 91/676

81 Svojím druhým žalobným dôvodom Komisia navrhuje, aby Súdny dvor určil, že Španielske kráľovstvo si tým, že nestanovilo všetky potrebné záväzné opatrenia v akčných programoch niektorých spoločenstiev, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 5 ods. 4 smernice 91/676 v spojení s prílohami II a III k tejto smernici.

82 Tento žalobný dôvod sa delí na tri časti, z ktorých prvá sa týka akčných programov autonómnych spoločenstiev Aragónsko, Kastília-La Mancha a Kastília-León, druhá akčného programu autonómneho spoločenstva Extremadura a tretia akčného programu autonómneho spoločenstva Madrid.

O prvej časti týkajúcej sa akčných programov autonómnych spoločenstiev Aragónsko, Kastília-La Mancha a Kastília-León

– *Argumentácia účastníkov konania*

83 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvá Aragónsko, Kastília-La Mancha a Kastília-León, Komisia vo svojej žalobe tvrdí, že akčné programy týchto autonómnych spoločenstiev neobsahujú potrebné záväzné opatrenia v súvislosti s podmienkami používania hnojív na pôdu nachádzajúcu sa na strmých svahoch uvedenými v časti A bode 2 prílohy II k smernici 91/676 z dôvodu, že opatrenia uvedené v týchto akčných programoch sú menej prísne ako odporúčania uvedené v štúdii uverejnenej v roku 2011 s názvom „Recommendations for establishing Action Programmes under Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources“ (Odporúčania o vykonávaní akčných programov podľa smernice 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov, ďalej len „vedecká štúdia“).

84 Pokiaľ ide o používanie hnojív na pôdu nachádzajúcu sa na strmých svahoch, vo vedeckej štúdii sa odporúča:

– kombinovať používanie hnojív a maštaľného hnoja na pôde so sklonom väčším ako 2 % s preventívnymi opatreniami, ako je priame pridávanie (terasovité obhospodarovanie), vstrekovanie do pôdy, trvalé plodiny, terasy, široké nehnojené nárazníkové zóny atď.,

– zakázať povrchové používanie maštaľného hnoja a hnojív N a P [hnojiva obsahujúceho dusík alebo fosfor] na pôde ležiacej úhorom so sklonom väčším ako 8 %, a najmä so sklonom prekračujúcim dĺžku 100 metrov,

– zakázať povrchové a podpovrchové (vstrekovanie, zapracovanie) používanie maštaľného hnoja a hnojív N a P na všetkých pôdach so sklonom väčším ako 15 %, a najmä so sklonom prekračujúcim dĺžku 100 metrov (zákaz používania hnojív a maštaľného hnoja).

85 V tejto súvislosti Komisia síce uznáva, že táto štúdia nemá záväznú právnu silu a nie je jediným platným vedeckým kritériom na posúdenie toho, či členské štáty zabezpečili správne prebratie smernice 91/676 do svojich právnych poriadkov, pripomína však, že podľa článku 5 ods. 3 tejto smernice musia akčné programy zohľadňovať „dostupné vedecké a technické údaje“. Vedecká štúdia je súčasťou týchto údajov a Španielske kráľovstvo nepredložilo iné vedecké údaje na odôvodnenie toho, že menej prísne opatrenia, ako sú opatrenia stanovené touto štúdiou, sú dostatočné na dosiahnutie cieľov definovaných uvedenou smernicou.

86 Španielske kráľovstvo vo svojom vyjadrení k žalobe v podstate tvrdí, že vedeckú štúdiu nemožno považovať za jediné kritérium na posúdenie správneho prebratia smernice 91/676 a nemožno jej priznať právnu záväznosť. Okrem toho tvrdí, že hoci táto smernica vo svojom článku 11 stanovuje len možnosť Komisie predložiť návrhy na revíziu uvedenej smernice, táto inštitúcia tým, že používa vedeckú štúdiu ako jediné kritérium hodnotenia akčných programov, mala v úmysle zaviesť pre členské štáty dodatočné povinnosti, ktoré by v skutočnosti vyžadovali zmenu samotnej smernice. Na jednotlivých územiach uvedených v návrhu na začatie konania však existujú akčné programy, ktoré sú v súlade s požiadavkami tejto smernice.

87 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Aragónsko, Španielske kráľovstvo tvrdí, že jediná výhrada Komisie sa týka skutočnosti, že opatrenia stanovené akčným programom tohto autonómneho spoločenstva pre svahové pôdy sú menej prísne ako opatrenia uvedené vo vedeckej štúdii. Komisia nepredložila nijaký dôkaz, na základe ktorého by bolo možné tvrdiť, že tento akčný program nie je v súlade s požiadavkami článku 5 ods. 4 smernice 91/676, keďže toto ustanovenie nestanovuje konkrétny číselný údaj, o ktorý by sa Komisia mohla opierať.

88 Podľa Španielskeho kráľovstva platia tieto úvahy aj pre autonómne spoločenstvo Kastília-La Mancha. Toto autonómne spoločenstvo okrem toho zmenilo svoj akčný program vyhláškou prijatou 28. septembra 2020, ktorá doň doplnila ustanovenia o používaní dusíkatých hnojív na strmých pozemkoch. Tieto zmeny boli pritom vykonané autonómnym spoločenstvom Kastília-La Mancha na základe návrhu akčného programu predloženého autonómnym spoločenstvom Navarra, v súvislosti s ktorým sa Komisia vo svojom odôvodnenom stanovisku domnievala, že je v súlade s povinnosťami vyplývajúcimi z článku 5 ods. 4 smernice 91/676. Logicky teda treba vychádzať z toho, že takto zmenený akčný program autonómneho spoločenstva Kastília-La Mancha je v súlade s požiadavkami tohto ustanovenia.

89 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-León, Španielske kráľovstvo tvrdí, že – ako uznáva Komisia vo svojej žalobe – článok 10 kódexu osvedčenej správnej praxe tohto autonómneho spoločenstva, ktorý bol prijatý dekrétom z 25. júna 2020, stanovuje podmienky používania hnojív na pôdu nachádzajúcu sa na strmých svahoch. Povinnosti stanovené v článku 5 ods. 4 smernice 91/676 boli teda v tomto autonómnom spoločenstve dodržané. V každom prípade toto spoločenstvo prijalo vyhláškou prijatou 29. apríla 2022 opatrenia týkajúce sa používania hnojív na pôdu nachádzajúcu sa na strmých svahoch s cieľom riadiť sa odporúčaniami Komisie.

90 Komisia vo svojej replike spochybňuje argumentáciu Španielskeho kráľovstva. Predovšetkým zotrváva na svojom stanovisku týkajúcom sa autonómneho spoločenstva Aragónsko.

91 Pokiaľ ide o tvrdenie, podľa ktorého boli akčné programy autonómneho spoločenstva Kastília-La Mancha a autonómneho spoločenstva Navarra, podobné, spresňuje, že skúma opatrenia každého regionálneho akčného programu v závislosti od ich klimatických a pôdnych podmienok.

92 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-León, Komisia dodáva, že ak sa Španielske kráľovstvo domnieva, že vzhľadom na osobitné charakteristiky tohto autonómneho spoločenstva sú menej prísne pravidlá v porovnaní s pravidlami stanovenými vo vedeckej štúdii dostatočné na to, aby sa predišlo riziku spôsobenému vytekaním, mal tento členský štát poskytnúť vedecké a technické údaje, z ktorých v tejto súvislosti vychádza, čo však neurobil. Pokiaľ ide o verziu akčného programu tohto autonómneho spoločenstva vyplývajúcu z vyhlášky z 29. apríla 2022, ktorá bola v každom prípade prijatá po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, táto vyhláška stále nezodpovedá dostupným vedeckým a technickým normám, pretože stanovuje možnosť za určitých okolností používať hnojivá na pôde so sklonom väčším ako 15 % bez toho, aby boli poskytnuté technické údaje odôvodňujúce tento rozdiel v porovnaní s vedeckými odporúčaniami, z ktorých vychádzala Komisia.

93 Španielske kráľovstvo vo svojej duplike spresňuje, že pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Aragónsko, 14. decembra 2022 bolo prijaté uznesenie, ktorého cieľom bolo objasniť obsah akčného programu tohto autonómneho spoločenstva, pokiaľ ide o podmienky používania hnojív na pôde nachádzajúcej sa na strmých svahoch, pričom presne a podrobne špecifikuje povinnosti a opatrenia, ktoré sa majú vykonať. Podľa Španielskeho kráľovstva je toto uznesenie v súlade s odporúčaniami Komisie.

– *Posúdenie Súdnym dvorom*

94 V prvom rade treba pripomenúť, že článok 5 ods. 3 písm. a) smernice 91/676 stanovuje, že akčné programy zohľadňujú dostupné vedecké a technické údaje. Tieto akčné programy musia obsahovať viacero povinných opatrení uvedených v odseku 4 tohto článku. Na účely overenia, či je daný akčný program v súlade s týmito ustanoveniami, je preto nevyhnutné, aby Komisia zohľadnila dostupné vedecké a technické údaje. Španielske kráľovstvo pritom nespochybňuje, že vedecká štúdia, z ktorej Komisia v prejednávanej veci vychádzala, je súčasťou dostupných vedeckých údajov, ktoré táto inštitúcia musí zohľadniť.

95 Na rozdiel od toho, čo tvrdí Španielske kráľovstvo, sa Komisia, opierajúc sa o vedeckú štúdiu, vôbec nesnažila o priznanie právne záväznej povahy danej štúdii alebo o uloženie dodatočných povinností tomuto členskému štátu.

96 Španielske kráľovstvo totiž mohlo predložiť ďalšie štúdie a vedecké dokumenty s cieľom vyvrátiť tvrdenia tejto inštitúcie (pozri analogicky rozsudok z 21. júna 2018, Komisia/Nemecko, C-543/16, EU:C:2018:481, bod 77). Ako však správne uviedla Komisia, Španielske kráľovstvo nepredložilo takéto štúdie alebo dokumenty, ktoré by preukazovali, že podmienky aplikácie hnojív na pôdu nachádzajúcu sa na strmých svahoch, ktoré sú menej prísne ako podmienky uvedené vo vedeckej štúdii, postačujú na zníženie znečistenia vôd zapríčinené alebo vyvolané dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov a na zabránenie ďalšiemu znečisťovaniu tohto druhu v súlade s cieľom sledovaným smernicou 91/676 a uvedeným v jej článku 1.

97 Po druhé treba uviesť, že Španielske kráľovstvo nespochybňuje, že podmienky aplikácie hnojív na pôdu nachádzajúcu sa na strmých svahoch stanovené v akčných programoch autonómnych spoločenstiev, ktoré sú uvedené v prvej časti druhého žalobného dôvodu, sú menej prísne ako podmienky stanovené vedeckou štúdiou.

98 Po tretie, hoci Španielske kráľovstvo tvrdí, že opatrenia prijaté autonómnym spoločenstvom Kastília-La Mancha boli založené na opatreniach prijatých autonómnym spoločenstvom Navarra, ktoré Komisia považovala za dostatočné, ako to vyplýva z jej odôvodneného stanoviska, nespochybňuje, že opatrenia prijaté autonómnym spoločenstvom Kastília-La Mancha sú menej prísne ako opatrenia stanovené vedeckou štúdiou, bez toho, aby vysvetlilo, prečo by sa tieto menej prísne opatrenia mali považovať za opatrenia v súlade s požiadavkami článku 5 ods. 4 smernice 91/676.

99 Po štvrté a nakoniec, v rozsahu, v akom sa Španielske kráľovstvo odvoláva na opatrenia prijaté po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, ktoré sa týkajú autonómnych spoločenstiev Kastília-León a Aragónsko, stačí pripomenúť, že v súlade s judikatúrou citovanou v bode 75 tohto rozsudku zmeny, ku ktorým došlo po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, nemôžu byť Súdnym dvorom zohľadnené pri posúdení existencie predmetného nesplnenia povinnosti.

100 Z uvedeného vyplýva, že prvej časti druhého žalobného dôvodu treba vyhovieť.

O druhej časti týkajúcej sa akčného programu autonómneho spoločenstva Extremadura

– *Argumentácia účastníkov konania*

101 Komisia sa vo svojej žalobe domnieva, že v akčnom programe autonómneho spoločenstva Extremadura chýbajú tri prvky, a to opatrenia týkajúce sa dočasného skladovania pevného maštaľného hnoja na poliach uvedené v časti A bode 5 prílohy II a v ods. 1 bode 2 prílohy III k smernici 91/676, opatrenia týkajúce sa registra používania hnojív stanovené v časti B bode 9 prílohy II a v ods. 1 bode 3 a ods. 2 prílohy III k tejto smernici, ako aj opatrenia týkajúce sa maximálneho ročného množstva maštaľného hnoja na hektár pôdy, ktoré sú stanovené v ods. 2 prílohy III k uvedenej smernici.

102 Španielske kráľovstvo vo svojom vyjadrení k žalobe tvrdí, že právna úprava platná v tomto autonómnom spoločenstve bráni dočasnému skladovaniu pevného maštaľného hnoja v poľnohospodárskych podnikoch. Tieto poľnohospodárske podniky sú tiež povinné viesť aktualizovaný register pre každú plodinu, ktorý spresňuje najmä dátumy aplikácie hnojív, druh hnojiva a množstvo hnojiva. V každom prípade autonómne spoločenstvo Extremadura vypracovalo nový akčný program, ktorý sa riadil pokynmi Komisie.

103 Komisia vo svojej replike namieta, že pravidlá, na ktoré sa odvoláva Španielske kráľovstvo, nepostačujú na zabezpečenie správneho vykonania článku 5 ods. 4 smernice 91/676, ktorý vyžaduje, aby boli dotknuté opatrenia zahrnuté do akčného programu pre ohrozené pásma.

104 Španielske kráľovstvo vo svojej duplike tvrdí, že všetky poľnohospodárske podniky sú povinné dodržiavať pravidlá týkajúce sa registra aplikácie hnojív a aspektov týkajúcich sa opatrení dočasného skladovania pevného maštaľného hnoja na poli, bez ohľadu na ich zahrnutie do akčného programu autonómneho spoločenstva Extremadura, keďže ide o povinnosti uložené kráľovským dekrétom uplatniteľným na celom vnútroštátnom území.

– *Posúdenie Súdnym dvorom*

105 Treba konštatovať, že Španielske kráľovstvo v podstate nespochybňuje, že akčný program autonómneho spoločenstva Extremadura v rozpore s povinnosťami, ktoré vyplývajú z článku 5 ods. 4 smernice 91/676 v spojení s prílohami II a III k tejto smernici, neobsahuje tri prvky uvedené v bode 101 tohto rozsudku.

106 Okrem toho v rozsahu, v akom sa Španielske kráľovstvo odvoláva na legislatívne opatrenie, ktoré nebolo prijaté ku dňu uplynutia lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, musí byť jeho argumentácia zamietnutá z dôvodov uvedených v bode 99 tohto rozsudku.

107 Z uvedeného vyplýva, že druhej časti druhého žalobného dôvodu treba vyhovieť.

O tretej časti týkajúcej sa akčného programu autonómneho spoločenstva Madrid

– *Argumentácia účastníkov konania*

108 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Madrid, Komisia vytýka Španielskemu kráľovstvu, že v akčnom programe tohto spoločenstva neexistujú jasné údaje o opatreniach týkajúcich sa dočasného skladovania pevných hnojív na pôde stanovené v prílohe II časti A bode 5 a v prílohe III ods. 1 bode 2 smernice 91/676, najmä pokiaľ ide o maximálnu dobu skladovania maštaľného hnoja na pôde.

109 Španielske kráľovstvo vo svojom vyjadrení k žalobe uvádza, že akčný program, ktorý bol v štádiu prípravy v čase vydania odôvodneného stanoviska, sa v súčasnosti nachádza v štádiu schválenia. Treba tiež zohľadniť kráľovský dekrét č. 47/2022 o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov, ktorý je uvedený v bode 15 tohto rozsudku, a návrh kráľovského dekrétu o udržateľnej výžive v poľnohospodárskej pôde.

110 Vo svojej replike Komisia uvádza, že vzhľadom na to, že nový akčný program uvedeného spoločenstva sa stále pripravuje, uplatňuje sa skorší akčný program.

111 Španielske kráľovstvo vo svojej duplike spresňuje, že každoročné kontroly poľnohospodárskych podnikov nachádzajúcich sa v ohrozených pásmach od roku 2020 zahŕňajú na základe platného akčného programu overovanie zariadení na skladovanie hnojív, pevného hnoja a močovky.

– *Posúdenie Súdnym dvorom*

112 Treba uviesť, že Španielske kráľovstvo nespochybňuje nesplnenie povinnosti, ktoré sa mu vytýka, pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Madrid.

113 Okrem toho v rozsahu, v akom sa Španielske kráľovstvo odvoláva na legislatívne opatrenie prijaté po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, musí byť jeho argumentácia zamietnutá z dôvodov uvedených v bode 99 tohto rozsudku.

114 Z uvedeného vyplýva, že tretej časti druhého žalobného dôvodu, a teda aj tomuto žalobnému dôvodu ako celku, treba vyhovieť.

115 Vzhľadom na vyššie uvedené treba konštatovať, že Španielske kráľovstvo si tým, že nestanovilo všetky potrebné záväzné opatrenia v akčných programoch autonómnych spoločenstiev Aragónsko, Kastília-La Mancha, Kastília-León, Extremadura a autonómneho spoločenstva Madrid, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 5 ods. 4 smernice 91/676 v spojení s prílohami II a III k tejto smernici.

O treťom žalobnom dôvode založenom na porušení článku 5 ods. 5 smernice 91/676

116 Svojím tretím žalobným dôvodom, ktorý sa delí na dve časti, Komisia v podstate navrhuje, aby Súdny dvor určil, že Španielske kráľovstvo si tým, že neprijalo doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy požadované v súvislosti so znečistením dusičnanmi, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 5 ods. 5 smernice 91/676. Tvrdí, že podľa tohto ustanovenia musia členské štáty v rámci akčných programov prijať všetky doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie

postupy, ktoré považujú za potrebné, ak opatrenia uvedené v článku 5 ods. 4 tejto smernice nepostačujú na zníženie znečistenia a predchádzanie ďalšiemu znečisťovaniu dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov.

O prvej časti týkajúcej sa autonómnych spoločenstiev Aragónsko, Kastília-La Mancha, Kastília-León a pre región Murcia

– *Argumentácia účastníkov konania*

117 V prvej časti tohto žalobného dôvodu Komisia v podstate vytýka Španielskemu kráľovstvu, že si tým, že neprijalo doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy požadované v súvislosti so znečistením dusičnanmi, pokiaľ ide o autonómne spoločenstvá Aragónsko, Kastília-La Mancha, Kastília-León a pre región Murcia, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 5 ods. 5 smernice 91/676.

118 Komisia sa domnieva, že údaje poskytnuté španielskymi orgánmi v správe 2016 – 2019 ukazujú, že v štyroch dotknutých autonómnych spoločenstvách sa kvalita vôd v porovnaní s predchádzajúcim obdobím nezlepšila, čo naznačuje, že opatrenia prijaté na základe článku 5 ods. 4 smernice 91/676 nepostačovali na zabezpečenie dosiahnutia cieľov stanovených v článku 1 tejto smernice.

119 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Aragónsko, zo správy za roky 2016 – 2019 zároveň vyplýva, že po prvé v 56,3 % meracích bodov podzemných vôd boli hodnoty dusičnanov vyššie ako 40 mg/l a v 39,1 % týchto bodov tieto hodnoty prekročili 50 mg/l. Pritom v správe za roky 2012 – 2015 podiel meracích bodov s hodnotou dusičnanov vyššou ako 40 mg/l predstavoval 54,3 %, zatiaľ čo podiel meracích bodov, v ktorých boli hodnoty dusičnanov vyššie ako 50 mg/l, predstavoval 42,3 %. Po druhé 67,4 % meracích bodov podzemných vôd udávajúcich hodnoty dusičnanov vyššie ako 40 mg/l ukazuje na stabilný alebo rastúci trend. Po tretie to isté platí pre 53,8 % meracích bodov podzemných vôd vykazujúcich hodnoty vyššie ako 50 mg/l.

120 Pokiaľ ide o povrchové vody, percentuálny podiel meracích bodov, ktoré vykazujú hodnoty dusičnanov vyššie ako 40 mg/l, sa medzi uvedenými obdobiami zvýšil zo 7,7 % na 8 % a percentuálny podiel týchto bodov, ktorý uvádza hodnoty vyššie ako 50 mg/l, sa zvýšil z 0 % na 4 %. Všetky meracie body uvádzajúce hodnoty dusičnanov vyššie ako 50 mg/l vykazovali stúpajúcu alebo stabilnú tendenciu.

121 Pokiaľ ide o eutrofizáciu, autonómna oblasť Aragónsko mala v období rokov 2012 – 2015 v ohrozených pásmach len dva meracie body, z ktorých jedno vykázalo eutrofizáciu. V období rokov 2016 – 2019 sa počet meracích bodov monitorujúcich stav eutrofizácie zvýšil na osem, pričom dva z nich vykazujú znečistenie.

122 Stručne povedané, údaje týkajúce sa podzemných vôd nepoukazujú na zlepšenie kvality vody, údaje týkajúce sa povrchových vôd poukazujú na zhoršenie kvality vody a nízky počet meracích bodov signalizujúcich eutrofizáciu v ohrozených pásmach sťažuje posúdenie vývoja stavu eutrofizácie.

123 Hoci Komisia uznáva, že opatrenia prijaté autonómnym spoločenstvom Aragónsko idú správnym smerom, domnieva sa, že vzhľadom na úroveň znečistenia vôd a neexistenciu štúdií podporujúcich dostatočnosť týchto opatrení Španielske kráľovstvo naďalej nedodržiava povinnosti vyplývajúce z článku 5 ods. 5 smernice 91/676, pokiaľ ide o toto autonómne spoločenstvo.

124 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-La Mancha, podiel meracích bodov podzemných vôd v ohrozených pásmach, v ktorých sa uvádza koncentrácia dusičnanov vyššia ako 50 mg/l, klesol z 32 % v správe za roky 2012 – 2015 na 26,3 % v správe za roky 2016 – 2019. No 57,8 % meracích bodov, v ktorých bolo zistené znečistenie podzemných vôd počas tohto posledného uvedeného obdobia, vykazuje stabilnú alebo narastajúcu tendenciu. Okrem toho percentuálny podiel meracích bodov povrchových vôd v ohrozených pásmach, ktoré vykazujú eutrofizáciu, sa zvýšil z 35,9 % v správe za roky 2012 – 2015 na 60 % v správe za roky 2016 – 2019. Španielske orgány okrem toho uznali zhoršenie kvality vody v tomto autonómnom spoločenstve.

125 Vzhľadom na úroveň znečistenia vôd a neexistenciu štúdií a technických údajov podporujúcich dostatočnosť prijatých opatrení Španielske kráľovstvo naďalej nedodržiava povinnosti vyplývajúce z článku 5 ods. 5 smernice 91/676 v uvedenom autonómnom spoločenstve.

126 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-León, z údajov poskytnutých španielskymi orgánmi v správe za roky 2016 – 2019 jasne vyplýva, že situácia v ohrozených pásmach sa nezlepšila. V týchto pásmach sa tak percentuálny podiel meracích bodov podzemných vôd s koncentráciou dusičnanov vyššou ako 50 mg/l zvýšil z 37,2 % na 43 %. Okrem toho viac ako polovica meracích bodov, v ktorých sú koncentrácie dusičnanov vyššie ako 50 mg/l, vykazovala stabilnú alebo rastúcu tendenciu v porovnaní s predchádzajúcim obdobím.

127 Opatrenia prijaté španielskymi orgánmi nepostačujú na ukončenie nesplnenia povinnosti vytýkaného Španielskemu kráľovstvu.

128 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo pre región Murcia, údaje poskytnuté španielskymi orgánmi v správe za roky 2016 – 2019 neumožňujú konštatovať, že sa situácia v ohrozených pásmach zlepšila v porovnaní s údajmi vyplývajúcimi zo správy za roky 2012 – 2015. Hoci sa percentuálny podiel meracích bodov podzemných vôd, v ktorých boli vykázané hodnoty dusičnanov vyššie ako 50 mg/l v týchto pásmach znížil zo 62,5 % na 57,4 %, percentuálny podiel meracích bodov povrchových vôd vykazujúcich hodnoty vyššie ako 50 mg/l v ohrozených pásmach vzrástol z 10 % na 15,6 %.

129 Komisia uznáva, že uvedené autonómne spoločenstvo prijalo niekoľko doplňujúcich opatrení. Tieto opatrenia však nepostačujú na dosiahnutie cieľov smernice 91/676, ako to preukazuje aj rozsah a závažnosť udalostí anoxickej krízy v priebehu roka 2019 a koncom leta 2021.

130 Španielske kráľovstvo vo svojom vyjadrení k žalobe spochybňuje argumentáciu Komisie, pričom tvrdí, že povinnosť uložená článkom 5 ods. 5 smernice 91/676 nie je povinnosťou dosiahnuť výsledok. Naopak ide o povinnosť prijať opatrenia na dosiahnutie cieľov uvedených v článku 1 tejto smernice. V autonómnych spoločenstvách Aragónsko, Kastília-La Mancha, Kastília-León a pre región Murcia boli pritom prijaté doplňujúce opatrenia a účinnejšie postupy na dosiahnutie cieľov uvedených v článku 1 uvedenej smernice.

131 Okrem toho článok 5 ods. 5 smernice 91/676 vyžaduje prijatie opatrení, ktoré členské štáty „považujú za potrebné“ na dosiahnutie cieľov uvedených v článku 1 tejto smernice. To predpokladá, že výsledok platných opatrení bude môcť byť najprv preskúmaný s cieľom prijať nové opatrenia „na základe skúseností“, ako to stanovuje článok 5 ods. 5 uvedenej smernice. Uvedené si nevyhnutne vyžaduje, aby uplynul určitý čas. Ako uvádza trináste odôvodnenie tej istej smernice, nie je vylúčené, že to potrvá dlhé roky, než sa ochranné opatrenia prejavia v zlepšení kvality vôd.

132 Navyše z článku 5 ods. 7 smernice 91/676 vyplýva, že členské štáty musia najmenej každé štyri roky preskúmať a podľa potreby upraviť svoje akčné programy vrátane akýchkoľvek doplňujúcich opatrení prijatých na základe článku 5 ods. 5 tejto smernice. Rovnako v súlade s článkom 10 tejto smernice sú členské štáty povinné predložiť Komisii každé štyri roky správu s informáciami uvedenými v prílohe V k uvedenej smernici, ktorá sa týka najmä akýchkoľvek doplňujúcich opatrení alebo účinnejších postupov prijatých podľa článku 5 ods. 5 tejto smernice. Členské štáty by sa mali v rámci tejto správy vyjadriť na jednej strane k približným lehotám, v rámci ktorých sa domnievajú, že vody definované v súlade s článkom 3 ods. 1 smernice 91/676 by mali reagovať na opatrenia stanovené v akčnom programe, a na druhej strane k určeniu miery neistoty týchto odhadov. Bolo by teda nesprávne tvrdiť, ako to robí Komisia, že opatrenia alebo postupy uvedené v článku 5 ods. 5 uvedenej smernice neboli prijaté.

133 Napokon prijatie doplňujúcich opatrení alebo účinnejších postupov v rámci akčných programov je len jedným z možných opatrení, ktoré môžu príslušné orgány prijať na dosiahnutie cieľov definovaných v smernici 91/676.

134 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Aragónsko, bolo by rozporuplné vytýkať španielskym orgánom, že neprijali doplňujúce opatrenia, a zároveň pripustiť, že podiel meracích bodov podzemných vôd vykazujúcich hodnoty dusičnanov vyššie ako 50 mg/l sa znížil. Okrem toho nemožno pripustiť, aby sa na účely preukázania potreby prijatia doplňujúcich opatrení alebo účinnejších postupov poukazovalo na meracie body, v ktorých boli uvedené hodnoty dusičnanov nižšie ako 50 mg/l, ako to robí Komisia. V tomto autonómnom spoločenstve teda skutočne došlo k zlepšeniu kvality vody.

135 Okrem toho Komisia uznáva, že jeden z dvoch legislatívnych aktov prijatých autonómnym spoločenstvom Aragónsko v tejto súvislosti prispieva k tomu, aby sa zabránilo urýchleniu zvýšenia znečistenia, a že druhý akt obmedzuje otváranie nových poľnohospodárskych podnikov a môže mať pozitívne účinky na zníženie obsahu dusíka.

136 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-La Mancha, toto spoločenstvo posilňuje svoje kontrolné mechanizmy s cieľom dosiahnuť ciele definované smernicou 91/676. Opatrenia zahrnuté do akčných programov tohto autonómneho spoločenstva by sa mali posilniť len vtedy, ak sa preukáže, že tieto opatrenia nepostačujú na zníženie znečistenia.

137 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-León, Španielske kráľovstvo tvrdí, že potrebné opatrenia boli zavedené dekrétom tohto autonómneho spoločenstva prijatým v roku 2018, ktorý stanovuje minimálne environmentálne podmienky pre výkon činností alebo pre prevádzkovanie zariadení na chov nachádzajúcich sa na jeho území. V každom prípade uvedené autonómne spoločenstvo v roku 2022 schválilo nový akčný program, ktorý stanovuje nové opatrenia na predchádzanie znečisteniu a prípadné zníženie znečistenia vôd dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov.

138 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo pre región Murcia, Španielske kráľovstvo tvrdí, že udalosti anoxickej krízy v priebehu roka 2019 a na konci leta 2021, na ktoré Komisia odkazuje vo svojej žalobe, nastali až po výhradách formulovaných v rámci správnej fázy konania o nesplnení povinnosti. Komisia teda nemôže založiť svoju výhradu na takýchto skutočnostiach.

139 Autonómne spoločenstvo pre región Murcia si tým, že prijalo sériu programov a legislatívnych aktov, vrátane naposledy prijatého zákona z 27. júla 2020 o obnove a ochrane lagúny „Mar menor“, splnilo povinnosti vyplývajúce z článku 5 ods. 5 smernice 91/676. Španielske kráľovstvo tiež odkazuje na plán inšpekcií poľnohospodárskych podnikov na roky 2020 – 2021, ktorý bol schválený vyhláškou prijatou v septembri 2020, a na viaceré ďalšie legislatívne akty prijaté 27. augusta 2021, 6. septembra 2021, 13. apríla 2022 a 14. júla 2022.

140 Komisia vo svojej replike tvrdí, že judikatúra Súdneho dvora bráni tvrdeniu Španielskeho kráľovstva uvedenému v jeho vyjadrení k žalobe, podľa ktorého je nevyhnutné, aby uplynul určitý čas na posúdenie dlhodobého výsledku opatrení prijatých dotknutým členským štátom. Okrem toho by takéto tvrdenie zbavilo článok 5 ods. 5 smernice 91/676 akéhokoľvek potrebného účinku.

141 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Aragónsko, na rozdiel od toho, čo tvrdí Španielske kráľovstvo, situácia v ohrozených pásmach ležiacich v tomto autonómnom spoločenstve sa v období rokov 2016 – 2019 v porovnaní s obdobím rokov 2012 – 2015 nezlepšila. Pokiaľ ide o posúdenie opatrení prijatých týmto autonómnym spoločenstvom, Komisia odkazuje na žalobné návrhy, ktoré uviedla vo svojej žalobe.

142 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-La Mancha, Španielske kráľovstvo nespochybňuje, že ani situácia v ohrozených pásmach ležiacich v tomto autonómnom spoločenstve sa v rokoch 2016 – 2019 v porovnaní s obdobím rokov 2012 – 2015 nezlepšila. Tvrdenie tohto členského štátu, že by sa doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy mali zavádzať len vtedy, ak je zrejmé, že súčasné opatrenia akčného programu sú nedostatočné, nie je dôvodné. Povinnosť prijať doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy stanovená v článku 5 ods. 5 smernice 91/676 vzniká vtedy, keď sa počas určitého obdobia zistí, že kvalita vôd sa v porovnaní s predchádzajúcim obdobím nezlepšila, pričom nie je potrebné preukazovať neúčinnosť už prijatých opatrení.

143 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-León, Španielske kráľovstvo nespochybňuje, že situácia v ohrozených pásmach ležiacich v tomto autonómnom spoločenstve sa v období rokov 2016 – 2019 v porovnaní s obdobím rokov 2012 – 2015 nezlepšila. Čo sa týka dekrétu z roku 2018 uvedeného v bode 137 tohto rozsudku, daný dekrét nemôže nahradiť preskúmanie akčného programu. Čo sa týka vyhlášky tohto autonómneho spoločenstva z roku 2022 uvedenej v tom istom bode, stačí uviesť, že bola prijatá po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku.

144 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo pre región Murcia, Komisia zdôrazňuje, že žalobný dôvod založený na porušení článku 5 ods. 5 smernice 91/676, pokiaľ ide o toto autonómne spoločenstvo, je založený na údajoch o kvalite vody predložených Španielskym kráľovstvom, ktoré poukazujú na existenciu problémov s eutrofizáciou a preukazujú, že opatrenia prijaté uvedeným autonómnym spoločenstvom podľa článku 5 ods. 4 tejto smernice situáciu nezlepšili. Tieto údaje boli jasne uvedené v žalobe a Španielske kráľovstvo nespochybnilo ich dôvodnosť vo svojom vyjadrení k žalobe.

145 Okrem toho Komisia pripomína, že vo svojej žalobe zdôraznila skutočnosť, že táto situácia pokračovala aj po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, čo potvrdzuje, že opatrenia účinné v čase uplynutia tejto lehoty neboli dostatočné na dosiahnutie cieľov stanovených smernicou 91/676. Skutkové okolnosti uvedené touto inštitúciou v súvislosti s anoxickou krízou v priebehu roka 2019 a na konci leta 2021 ilustrujú toto pretrvávanie. Nejde však o jediný dôkaz predložený Komisiou. Komisia totiž vo svojej žalobe tiež vymenovala určitý počet úradných dokumentov pochádzajúcich od španielskych orgánov, v ktorých tieto orgány uznali zhoršenie kvality vody, a teda aj nedostatočnosť opatrení prijatých na úrovni autonómneho spoločenstva pre región Murcia.

146 Španielske kráľovstvo vo svojej duplike tvrdí, že okrem opatrení prijatých dotknutými autonómnymi spoločenstvami treba zohľadniť aj právne predpisy, ktoré boli medzičasom prijaté na celoštátnej úrovni. V tejto súvislosti odkazuje na niekoľko legislatívnych aktov prijatých v roku 2022.

147 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Aragónsko, Španielske kráľovstvo zdôrazňuje, že samotná Komisia uznáva, že opatrenia prijaté týmto autonómnym spoločenstvom idú správnym smerom.

148 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-La Mancha, Komisia neoprávnene trvá na okamžitých výsledkoch.

149 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-León, Španielske kráľovstvo pripomína opatrenia uvedené v bode 137 tohto rozsudku.

150 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo pre región Murcia, Španielske kráľovstvo tvrdí, že opatrenia boli prijaté v súlade s požiadavkami článku 5 ods. 5 smernice 91/676. Okrem toho samotná Komisia uznala, že prijatie doplňujúcich opatrení alebo účinnejších postupov v rámci akčných programov je len jedným z možných opatrení, ktoré môžu príslušné orgány prijať na dosiahnutie cieľov tejto smernice.

– *Posúdenie Súdnym dvorom*

151 Podľa článku 5 ods. 5 smernice 91/676 členské štáty prijmú v rámci akčných programov všetky potrebné doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy, ak sa na začiatku alebo na základe skúseností z realizácie akčných programov zistí, že povinné opatrenia uvedené v odseku 4 tohto článku nebudú postačujúce na dosiahnutie cieľov stanovených v článku 1 tejto smernice.

152 Okrem toho treba pripomenúť, že podľa článku 1 smernice 91/676 má táto smernica za cieľ znížiť znečistenie vôd zapríčinené alebo vyvolané dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov a zabrániť ďalšiemu znečisťovaniu tohto druhu.

153 Z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že na preukázanie toho, že povinné opatrenia uvedené v článku 5 ods. 4 smernice 91/676 nepostačujú na dosiahnutie cieľov stanovených v článku 1 tejto smernice, stačí, aby Komisia preukázala, že kvalita vôd sa v porovnaní s predchádzajúcim obdobím nezlepšila (pozri v tomto zmysle rozsudok z 21. júna 2018, Komisia/Nemecko, C-543/16, EU:C:2018:481, body 55, 56, 59 a 71).

154 Členské štáty musia prijať doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy uvedené v článku 5 ods. 5 smernice 91/676 na začiatku prvého akčného programu alebo na základe skúseností získaných pri realizácii akčných programov, a teda od okamihu, keď sa po prvýkrát zistí, že sú potrebné (rozsudok z 21. júna 2018, Komisia/Nemecko, C-543/16, EU:C:2018:481, bod 53 a citovaná judikatúra).

155 S prihliadnutím na tieto úvahy treba overiť, či si Španielske kráľovstvo nesplnilo povinnosti vyplývajúce z článku 5 ods. 5 smernice 91/676.

156 V prvom rade treba konštatovať, že skutočnosti uvádzané týmto členským štátom neumožňujú spochybniť číselné údaje obsiahnuté v ním predložených správach, o ktoré sa opiera Komisia a ktoré potvrdzujú, že kvalita vody sa v období rokov 2016 – 2019 v porovnaní s obdobím rokov 2012 – 2015 nezlepšila v autonómnych spoločenstvách Kastília-La Mancha, Kastília-León a pre región Murcia.

157 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Aragónsko, je pravda, že Španielske kráľovstvo tvrdí, že Komisia nemohla vychádzať, pokiaľ ide o podzemné vody, z výsledkov odberov vykonaných v meracích bodoch, v ktorých boli zistené hodnoty dusičnanov nižšie ako 50 mg/l, a že podiel meracích bodov, v ktorých boli hodnoty dusičnanov vyššie ako 50 mg/l, klesol v období rokov 2012 – 2015 zo 42,3 % na 39,1 % v období rokov 2016 – 2019. Španielske kráľovstvo tým však spochybňuje len dve z troch zistení uvedených v bode 119 tohto rozsudku, na základe ktorých Komisia dospela k záveru, že kvalita podzemnej vody sa v autonómnom spoločenstve Aragónsko nezlepšila. Naopak nespochybňuje ani ďalšie zistenie, ktoré v tejto súvislosti uviedla Komisia a podľa ktorého v 53,8 % meracích bodov podzemných vôd, kde boli zistené hodnoty dusičnanov vyššie ako 50 mg/l, majú tieto hodnoty stabilnú alebo vzostupnú tendenciu, ani zistenia, z ktorých Komisia vychádzala pri povrchových vodách.

158 Za týchto okolností treba konštatovať, že Komisia preukázala, že kvalita vôd v tomto autonómnom spoločenstve sa v rokoch 2016 – 2019 v porovnaní s predchádzajúcim obdobím nezlepšila.

159 Po druhé, hoci z článku 5 ods. 5 smernice 91/676 vyplýva, že doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy uvedené v tomto ustanovení možno prijať „na základe skúseností získaných z realizácie akčných programov“, nič to nemení na tom, že podľa uvedeného ustanovenia tieto doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy môžu byť tiež prijaté „na začiatku“ tejto realizácie a že v každom prípade a v súlade s judikatúrou citovanou v bode 154 tohto rozsudku sa uvedené doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy musia prijať hneď po prvom zistení o ich potrebnosti. Z toho vyplýva, že tvrdenie Španielskeho kráľovstva, podľa ktorého by doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy mali byť prijaté až po určitom čase po zistení, že existujúce opatrenia nie sú postačujúce, musí byť zamietnuté. Takýto výklad by totiž do veľkej miery zbavil článok 5 ods. 5 smernice 91/676 jeho potrebného účinku a ohrozil by ciele tejto smernice, ako sú definované v jej článku 1.

160 To isté platí pre tvrdenie Španielskeho kráľovstva, podľa ktorého článok 5 ods. 5 smernice 91/676 tým, že stanovuje, že členské štáty „podľa potreby“ musia prijať doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy, predpokladá, že výsledok platných opatrení bude možné vopred preskúmať s cieľom prijať nové opatrenia na základe získaných skúseností.

161 Okrem toho na rozdiel od toho, čo tvrdí Španielske kráľovstvo, povinnosti, ktoré členským štátom vyplývajú z článku 5 ods. 5 smernice 91/676, nemožno spochybniť ani existenciou iných povinností, ktoré im boli uložené na základe článku 5 ods. 7 a článku 10 tejto smernice, ani úvahami uvedenými v jej trinástom odôvodnení. Tieto posledné uvedené povinnosti a úvahy totiž nemôžu zbaviť členské štáty povinností, ktoré im vyplývajú z článku 5 ods. 5 uvedenej smernice.

162 Rovnako tvrdenie Španielskeho kráľovstva, podľa ktorého je prijatie doplňujúcich opatrení alebo účinnejších postupov v rámci akčných programov len jedným z možných krokov, ktoré môžu členské štáty prijať na dosiahnutie cieľov smernice 91/676, treba zamietnuť, keďže členské štáty sú napriek tomu povinné splniť povinnosti, ktoré im vyplývajú z článku 5 ods. 5 smernice 91/676.

163 Po tretie, pokiaľ ide o otázku, či Španielske kráľovstvo prijalo doplňujúce alebo účinnejšie postupy, ktoré bolo povinné prijať vo vzťahu k štyrom dotknutým autonómnym spoločenstvám, treba uviesť, že z článku 5 ods. 5 smernice 91/676 vyplýva, že takéto opatrenia alebo účinnejšie postupy sa musia prijať, ak povinné opatrenia alebo postupy uvedené v článku 5 ods. 4 tejto smernice nepostačujú na dosiahnutie cieľov stanovených v jej článku 1. Z toho vyplýva, že na rozdiel od tvrdenia Španielskeho kráľovstva nestačí, aby členský štát prijal doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy na to, aby sa mohlo konštatovať splnenie povinností vyplývajúcich z článku 5 ods. 5 tejto smernice. Na to, aby sa dospelo k záveru, že požiadavky uvedené v tomto ustanovení boli splnené, je totiž okrem toho nevyhnutné, aby tieto doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy boli postačujúce na dosiahnutie cieľov definovaných v článku 1 smernice 91/676, a to zníženia znečistenia vôd zapríčineného alebo vyvolaného dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov a zabránenia ďalšiemu znečisťovaniu tohto druhu.

164 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Aragónsko, hoci je pravda, že Komisia uznala, že opatrenia prijaté týmto autonómnym spoločenstvom boli krokom správnym smerom, tiež oprávnene zdôraznila, že Španielske kráľovstvo nepredložilo štúdie ani podrobné údaje preukazujúce, že tieto opatrenia sú postačujúce na dosiahnutie cieľov stanovených smernicou 91/676.

165 Čo sa týka právnych úprav prijatých medzičasom na celoštátnej úrovni, na ktoré Španielske kráľovstvo odkázalo vo svojej duplike a ktoré majú zlepšiť situáciu nielen uvedeného autonómneho spoločenstva, ale aj situáciu troch ďalších autonómnych spoločenstiev dotknutých prvou časťou tretieho žalobného dôvodu, treba uviesť, že tieto právne úpravy boli prijaté v priebehu roka 2022, teda po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku. V súlade s judikatúrou citovanou v bode 75 tohto rozsudku však zmeny, ku ktorým došlo po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, Súdny dvor nemôže brať do úvahy pri posudzovaní existencie predmetného nesplnenia povinnosti.

166 V súvislosti s autonómnym spoločenstvom Kastília-La Mancha, Španielske kráľovstvo sa obmedzuje na tvrdenie, že posilnenie opatrení zahrnutých do akčných programov tohto autonómneho spoločenstva by sa malo uskutočniť len vtedy, ak by sa preukázalo, že tieto opatrenia nepostačujú na zníženie znečistenia dusičnanmi. Z dôvodov uvedených v bode 159 tohto rozsudku však takáto argumentácia nemôže odôvodniť nesplnenie povinností členským štátom vyplývajúcich z článku 5 ods. 5 smernice 91/676.

167 Pokiaľ ide o autonómne spoločenstvo Kastília-León, ako vyplýva z bodu 137 tohto rozsudku, Španielske kráľovstvo sa obmedzuje na jednej strane na tvrdenie o prijatí dekrétu v priebehu roka 2018, ktorým sa stanovujú minimálne environmentálne podmienky pre výkon činností alebo pre prevádzkovanie zariadení na chov nachádzajúcich sa na jeho území, a na druhej strane na tvrdenie o prijatí vyhlášky v priebehu roka 2022, ktorou sa schvaľuje nový akčný program stanovujúci nové

opatrenia zamerané na predchádzanie a prípadne zníženie znečistenia vôd dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov. Ako správne uviedla Komisia, jednak prijatie takéhoto dekrétu nemôže zbaviť Španielske kráľovstvo jeho povinnosti dbať o opätovné preskúmanie akčného programu tohto autonómneho spoločenstva, ktorá mu vyplýva z článku 5 ods. 5 smernice 91/676. A jednak, pokiaľ ide o vyhlášku prijatú uvedeným autonómnym spoločenstvom v roku 2022, stačí pripomenúť, že v súlade s judikatúrou citovanou v bode 75 tohto rozsudku zmeny, ku ktorým došlo po uplynutí lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, nemôže Súdny dvor zohľadniť na účely posúdenia tohto nesplnenia povinnosti.

168 Pokiaľ ide napokon o autonómne spoločenstvo pre región Murcia, hoci je pravda, že Komisia vo svojej žalobe odkázala na udalosti, ku ktorým došlo v rokoch 2019 a 2021, a teda na skutočnosti, ktorých sa netýkala administratívna časť konania, táto inštitúcia vysvetlila, pričom Španielske kráľovstvo jej v tejto súvislosti neprotirečilo, že tieto skutočnosti spomenula vo svojej žalobe s cieľom ilustrovať, že opatrenia, ktoré španielske orgány prijali ku dňu uplynutia lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku, neboli dostatočné. V každom prípade treba uviesť, že zákon uvedený v bode 139 tohto rozsudku, prijatý 27. júla 2020, výslovne uznáva, že opatrenia akčného programu, ktorý existoval v tom čase, nestačili na predchádzanie a nápravu znečistenia dusičnanmi v útvare podzemnej vody v určitom regióne tohto autonómneho spoločenstva. Okrem toho Španielske kráľovstvo nespochybňuje konštatovanie Komisie uvedené v jej replike, podľa ktorého z nového akčného programu, ktorý bol ku dňu uplynutia lehoty stanovenej v odôvodnenom stanovisku v štádiu prípravy, výslovne vyplýva, že sú ešte potrebné ďalšie doplňujúce opatrenia a účinnejšie postupy.

169 Z uvedeného vyplýva, že prvej časti tretieho žalobného dôvodu treba vyhovieť.

170 Vzhľadom na vyššie uvedené je potrebné konštatovať, že Španielske kráľovstvo si tým, že neprijalo požadované doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy v súvislosti so znečistením dusičnanmi, pokiaľ ide o autonómne spoločenstvá Aragónsko, Kastília-La Mancha, Kastília-León a pre región Murcia, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 5 ods. 5 smernice 91/676.

O druhej časti založenej na tom, že Španielske kráľovstvo neprijalo vhodné opatrenia na vyriešenie eutrofizácie na celom svojom území

– *Argumentácia účastníkov konania*

171 V druhej časti svojho tretieho žalobného dôvodu Komisia v podstate tvrdí, že Španielske kráľovstvo neprijalo doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy vyžadované článkom 5 ods. 5 smernice 91/676 na vyriešenie eutrofizácie na celom svojom území, hoci dostupné údaje preukazovali, že opatrenia stanovené v akčných programoch neboli dostatočné na zníženie a zabránenie znečisteniu.

172 Z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že článok 3 ods. 1 smernice 91/676 v spojení s časťou A bodmi 2 a 3 prílohy I k tejto smernici sa má vykladať v tom zmysle, že vody sa majú považovať za zasiahnuté znečistením najmä vtedy, ak prírodné sladkovodné jazerá, iné sladkovodné útvary, ústia riek, pobrežné a morské vody sú postihnuté eutrofizáciou. V takomto prípade sú teda členské štáty povinné prijať opatrenia uvedené v článku 5 danej smernice, a to akčné programy, a ak je to potrebné, doplňujúce opatrenia a účinnejšie postupy s cieľom vyriešiť túto formu znečistenia.

173 Hoci španielske orgány vo svojich odpovediach na odôvodnené stanovisko uviedli, že v období rokov 2012 – 2015 sa v porovnaní s obdobím rokov 2008 – 2011 zlepšil stav vôd, Komisia zastáva názor, že takáto argumentácia nemôže uspieť. Ak by sa totiž percentuálny podiel meracích bodov, v ktorých bola zistená eutrofizácia, znížil z 0,32 % na 0,29 %, zistené mierne zlepšenie by bolo založené na menej významnej vzorke (429 meracích bodov za obdobie rokov 2012 – 2015 oproti 476 meracím bodom v období rokov 2008 – 2011), a teda by to nepoukazovalo na skutočnú situáciu. Podhodnotenie problému eutrofizácie, ktoré vyplýva z údajov poskytnutých španielskymi orgánmi, možno vysvetliť najmä vylúčením riek z preskúmania eutrofizácie v správe 2012 – 2015. Toto vylúčenie však nie je v súlade so smernicou 91/676.

174 Z dôvodu zmeny metodiky nemožno údaje uvedené v správe 2016 – 2019 použiť ani na preukázanie zlepšenia, pokiaľ ide o eutrofizáciu. V tejto správe bolo totiž v porovnaní s predchádzajúcim obdobím zrušených 68 meracích bodov vykazujúcich eutrofizáciu alebo riziko eutrofizácie.

175 Komisia sa preto domnieva, že dostupné údaje uvedené v jej žalobe potvrdzujú, že problém eutrofizácie sa nezlepšil, a teda španielske orgány boli povinné v tejto súvislosti prijať doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy. Španielske kráľovstvo si však túto povinnosť nesplnilo.

176 Španielske kráľovstvo vo svojom vyjadrení k žalobe tvrdí, že Komisia nepreukázala nesplnenie povinnosti, ktoré sa mu vytýka. Celá argumentácia Komisie spočíva v tom, že tento členský štát vylúčil rieky z preskúmania vykonaného s cieľom identifikovať stav eutrofizácie na svojom území. Táto inštitúcia sa však obmedzuje na tvrdenie, že toto vylúčenie môže mať za následok, že rozsah eutrofizácie na španielskom území je v správach zaslaných Komisii podhodnotený, bez toho, aby predložila údaje potrebné na to, aby Súdny dvor mohol overiť existenciu údajného nesplnenia povinnosti.

177 Okrem toho zo správy 2016 – 2019 vyplýva, že eutrofizácia týkajúca sa vnútrozemských vôd bola ohodnotená na základe 468 meracích bodov a 23,3 % týchto bodov odhalilo takúto formu znečistenia. Ak by sa toto konštatovanie rozšírilo na všetky vody kontrolované v Španielsku, počet by sa zvýšil na 172 meracích bodov z celkového počtu 1024 meracích bodov, v ktorých by bola zistená eutrofizácia, teda 16,8 % všetkých meracích bodov, čo by napriek významu tohto problému neumožnilo dospieť k záveru, že v tejto súvislosti je potrebné prijať doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy.

178 V každom prípade v súlade s časťou B prílohy k smernici 91/676 treba na účely dosiahnutia cieľov stanovených touto smernicou zohľadniť fyzikálne a environmentálne charakteristiky vôd a pôdy, ako aj súčasné poznatky o správaní zlúčenín dusíka v životnom prostredí. Španielske rieky pritom čelia značným sezónnym výkyvom, a tak úroveň obnovy vôd je vysoká a stavy eutrofizácie z časového hľadiska nie sú trvalé.

179 Komisia vo svojej replike tvrdí, že dostupné vedecké údaje odporúčajú nevylúčiť rieky z analýzy trofického stavu vodných útvarov v Španielsku, keďže rast rias a množenie kyanobaktérií môže v týchto riekach nastať a môže niekoľko mesiacov pretrvávať prinajmenšom v tých častiach riek, kde je prietok najpomalší.

180 Španielske kráľovstvo vo svojej duplike tvrdí, že Komisia vo svojej replike uznala, že k eutrofizácii nedochádza vo všetkých riekach. Práve to Španielske kráľovstvo podloženým spôsobom uviedlo vo svojom vyjadrení k žalobe.

– *Posúdenie Súdnym dvorom*

181 Súdny dvor už rozhodol, že zo znenia článku 3 ods. 1 v spojení s časťou A bodmi 2 a 3 prílohy I k smernici 91/676 vyplýva, že vody treba považovať za zasiahnuté znečistením nielen vtedy, ak podzemné vody majú obsah dusičnanu vyšší ako 50 mg/l, ale aj vtedy, keď prírodné sladkovodné jazerá, iné sladkovodné útvary, ústia tokov, pobrežné a morské vody prešli eutrofizáciou (rozsudok z 21. júna 2018, Komisia/Nemecko, C-543/16, EU:C:2018:481, bod 60). V dôsledku toho sú v prípade eutrofizácie členské štáty povinné prijať opatrenia uvedené v článku 5 danej smernice, konkrétne akčné programy, a v prípade potreby doplňujúce opatrenia a účinnejšie postupy na vyriešenie takejto situácie.

182 Treba však pripomenúť, že v súlade s judikatúrou citovanou v bode 153 tohto rozsudku musí Komisia na účely preukázania, že záväzné opatrenia uvedené v článku 5 ods. 4 smernice 91/676 nepostačujú na dosiahnutie cieľov stanovených v článku 1 tejto smernice, preukázať, že kvalita vôd v danom období sa v porovnaní s predchádzajúcim obdobím nezlepšila. Vzhľadom na to, že v druhej časti svojho tretieho žalobného dôvodu Komisia vytýka Španielskemu kráľovstvu, že neprijalo opatrenia vyžadované článkom 5 ods. 5 tejto smernice na vyriešenie stavu eutrofizácie na celom jeho území, prináleží tejto inštitúcii, aby preukázala, že kvalita vôd, pokiaľ ide o eutrofizáciu, sa medzi skorším obdobím a nasledujúcim neskorším obdobím nezlepšila.

183 V prejednávanej veci však Komisia nepreukázala takéto chýbajúce zlepšenie. Na jednej strane totiž táto inštitúcia uznala, že podľa správy 2012 – 2015 bolo zistené mierne zlepšenie v porovnaní s obdobím rokov 2008 – 2011, keďže percentuálny podiel meracích bodov, v ktorých bola zistená eutrofizácia, sa znížil z 0,32 % na 0,29 %. Na druhej strane Komisia nepreukázala, že pokiaľ ide o eutrofizáciu, sa stav v období rokov 2016 – 2019 v porovnaní s obdobím rokov 2012 – 2015 nezlepšil, keďže táto inštitúcia v tejto súvislosti neuviedla nijaký konkrétny údaj.

184 Je pravda, že Komisia bez toho, aby to Španielske kráľovstvo spochybnilo, tvrdí, že údaje uvedené v správe 2012 – 2015 sa zakladajú na menšej vzorke vodných útvarov, než je vzorka zohľadnená v správe oznámenej Komisii španielskymi orgánmi podľa článku 10 smernice 91/676 a obsahujúcej informácie uvedené v prílohe V k tejto smernici za obdobie rokov 2008 – 2011, keďže rieky boli vylúčené z metodiky identifikovania stavu eutrofizácie. Komisia okrem toho tvrdí, pričom Španielske kráľovstvo to nespochybňuje, že v správe 2016 – 2019 bolo zrušených 68 meracích bodov, v ktorých bola v predchádzajúcom období zistená eutrofizácia alebo bolo zistené riziko eutrofizácie.

185 V tejto súvislosti treba konštatovať, že skutočnosť, že členský štát nezohľadnil rieky na účely určenia stavu eutrofizácie, ktoré sa nachádzajú na jeho území, môže predstavovať nesplnenie povinnosti vyplývajúcej z článku 3 ods. 1 smernice 91/676 v spojení s časťou A bodom 3 prílohy I k tejto smernici, z ktorej vyplýva, že vody treba považovať za zasiahnuté znečistením, ak „prírodné sladkovodné jazerá, iné sladkovodné útvary, ústia riek, pobrežné a morské vody“ sú eutrofné. Rieky sa totiž musia považovať za „iné sladkovodné útvary“ v zmysle tohto ustanovenia. Okrem toho, pokiaľ ide o zrušenie meracích bodov, v ktorých bola počas predchádzajúceho obdobia zistená eutrofizácia alebo riziko eutrofizácie, treba pripomenúť, že členské štáty sú povinné správne a úplne vykonávať monitorovanie a preskúmanie vôd, najmä v súlade s článkom 6 ods. 1 písm. a) až c) tejto smernice. Okrem toho podľa článku 5 ods. 6 uvedenej smernice členské štáty vypracujú a realizujú primerané monitorovacie programy na posúdenie účinnosti akčných programov, ktoré vypracovali.

186 Treba však poznamenať, že v tomto prípade Komisia nevytýka Španielskemu kráľovstvu nesplnenie povinností, ktoré mu vyplývajú z článku 3 ods. 1 smernice 91/676 v spojení s jej časťou A bodom 3 prílohy I. Túto výhradu táto inštitúcia neopiera ani o článok 5 ods. 6 tejto smernice, ani o článok 6 ods. 1 tejto smernice alebo článok 10 tejto smernice v spojení s bodom 3 prílohy V k tejto smernici, ktorý stanovuje, že členské štáty informujú Komisiu najmä o výsledkoch monitorovania získaných podľa článku 6 smernice 91/676.

187 Druhú časť tretieho žalobného dôvodu teda treba zamietnuť ako nedôvodnú.

188 Zo všetkých vyššie uvedených dôvodov vyplýva, že Španielske kráľovstvo si tým, že:

– neoznačilo ako ohrozené pásma v autonómnom spoločenstve Baleárske ostrovy, autonómnom spoločenstve Madrid a autonómnom spoločenstve Valencia pásma odberu vody zodpovedajúce každému z týchto znečistených meracích bodov:

  – autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy: 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 a ES 53M1205,

  – autonómne spoločenstvo Madrid: TA 53306008 a

  – autonómne spoločenstvo Valencia: JU210, JU209 a JU202;

– nestanovilo všetky potrebné záväzné opatrenia v akčných programoch autonómnych spoločenstiev Aragónsko, Kastília-La Mancha, Kastília-León, Extremadura, ako aj autonómneho spoločenstva Madrid, a

– neprijalo doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy v súvislosti so znečisťovaním dusičnanmi vo vzťahu k autonómnym spoločenstvám Aragónsko, Kastília-La Mancha, Kastília-León a pre región Murcia,

nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 3 ods. 4 smernice 91/676, článku 5 ods. 4 tejto smernice v spojení s jej prílohami II a III, a z článku 5 ods. 5 uvedenej smernice.

O trovách

189 Podľa článku 138 ods. 1 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora účastník konania, ktorý vo veci nemal úspech, je povinný nahradiť trovy konania, ak to bolo v tomto zmysle navrhnuté.

190 Podľa článku 138 ods. 3 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora, ak účastníci konania mali úspech len v časti predmetu konania, každý z nich znáša svoje vlastné trovy konania.

191 Keďže v prejednávanej veci Komisia a Španielske kráľovstvo nemali úspech v niektorých dôvodoch, znášajú svoje vlastné trovy konania.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (šiesta komora) rozhodol takto:

1. – **Španielske kráľovstvo si tým, že neoznačilo ako ohrozené pásma v Comunidad Autónoma de las Islas Baleares (Autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy, Španielsko), Comunidad de Madrid (autonómne spoločenstvo Madrid, Španielsko) a Comunidad Valenciana (autonómne spoločenstvo Valencia, Španielsko) pásma odberu vody povrchovým odtokom (povrchová voda) alebo presakovaním (podzemné vody) zodpovedajúce každému z týchto znečistených meracích bodov:**

   – **autonómne spoločenstvo Baleárske ostrovy: 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 a ES 53M1205,**

   – **Madridské autonómne spoločenstvo: TA 53306008 a**

   – **autonómne spoločenstvo Valencia: JU210, JU209 a JU202;**

   – **nestanovilo všetky potrebné záväzné opatrenia v akčných programoch Comunidad Autónoma de Aragón (autonómne spoločenstvo Aragónsko, Španielsko), Comunidad de Castilla-La Mancha (autonómne spoločenstvo Kastília-La Mancha, Španielsko), Comunidad Autónoma de Castilla y León (autonómne spoločenstvo Kastília-León, Španielsko), Comunidad Autónoma de Extremadura (autonómne spoločenstvo Extremadura, Španielsko), ako aj autonómneho spoločenstva Madrid, a**

   – **neprijalo doplňujúce opatrenia alebo účinnejšie postupy v súvislosti so znečisťovaním dusičnanmi vo vzťahu k autonómnym spoločenstvám Aragónsko, Kastília-La Mancha, Kastília-León a Comunidad Autónoma de la Región Murcia (autonómne spoločenstvo pre región Murcia, Španielsko),**

nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 3 ods. 4 smernice Rady 91/676/EHS z 12. decembra 1991 o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov, zmenenej nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1137/2008 z 22. októbra 2008, článku 5 ods. 4 tejto zmenenej smernice 91/676 v spojení s jej prílohami II a III, a článku 5 ods. 5 tejto smernice.

2. **Žaloba sa vo zvyšnej časti zamieta.**

3. **Európska komisia a Španielske kráľovstvo znášajú svoje vlastné trovy konania.**

Podpisy